

- Value For Money מדד האוריינות הפיננסית בציבור הישראלי זרקור על החברה הערבית

נורית פלטר איתן – מנהלת מחלקת תקשורת הסברה וקשרי קהילה
פברואר 2023

בנק ישראל

סמינר חינוך פיננסי

28.02.23

איך ביצענו את הסקר?

מדד האוריינות הפיננסית - ידע, התנהגות וגישה

הכלה פיננסית

חוסן פיננסי

בריאות פיננסית – Well Being

אוריינות דיגיטלית

תובנות ממחקרים בעולם ותכניות לעתיד

קצת על הסקר - מטרות

בחינה לפי הסטנדרטים הבינלאומיים לעניין אופן הדגימה

יכולת השוואה למדינות בעולם שביצעו את הסקר ולמדינות ה - OECD (בכפוף למגבלות)

מאפשר לתעדף יוזמות לאומיות

מציג נקודת התחלה שתאפשר מעקב וניטור שוטף בהמשך

מאז 2012 טרם בוצעה מדידה מוסדרת בישראל בסטנדרטים הבינלאומיים

קצת על הסקר – הערות על המדגם ומגבלות

סקר אינטרנטי שבוצע בשני שלבים עם כ-1000 משיבים

ייצוג לכלל האוכלוסייה (לפי קהלים, גיל, מגדר ואזור מגורים)

עיבוי לקהל הערבי כדי לאפשר פילוח

הטיה כלפי מעלה: סקר אינטרנטי, דוברי עברית בלבד, גילאי 20-74

נסקרו שאלות נבחרות משאלון ה-OECD

על מה נדבר

איך ביצענו את הסקר?

מדד האוריינות הפיננסית - ידע, התנהגות וגישה

הכלה פיננסית

חוסן פיננסי

בריאות פיננסית – Well Being

אוריינות דיגיטלית

תובנות ממחקרים בעולם ותכניות לעתיד

מדד אוריינות

מדד האוריינות הפיננסית – ממה הוא מורכב?

מדד האוריינות הפיננסית

גישה

עמדות המשפיעות על דרך הפעולה של הפרט

נושאים:

- העדפת הזמן הארוך
- חשיבה ארוכת טווח

התנהגות

התנהגויות של הפרט המאפשרות לחיות ברווחה כלכלית

נושאים:

- ניהול תקציב
- הצבת מטרות
- שיקול דעת בקניות
- מעקב הוצאות
- חיסכון
- תשלום בזמן

ידע

ידע ומיומנויות בסיסיות המסייעות לקבל החלטות פיננסיות

נושאים:

- אינפלציה
- סיכון תשואה
- חישוב ריבית
- פיזור סיכונים

ידע

מדד הידע

ידע ומיומנויות בסיסיות שמסייעות לקבל החלטות פיננסיות

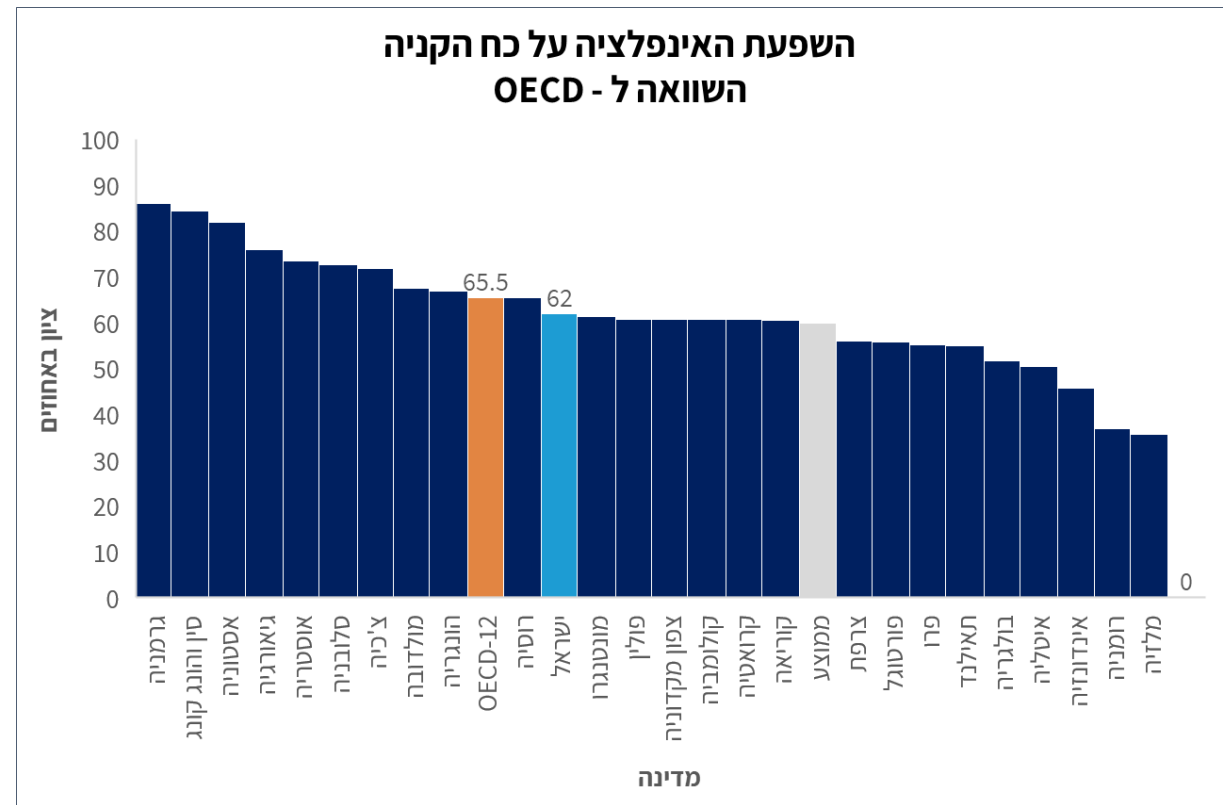
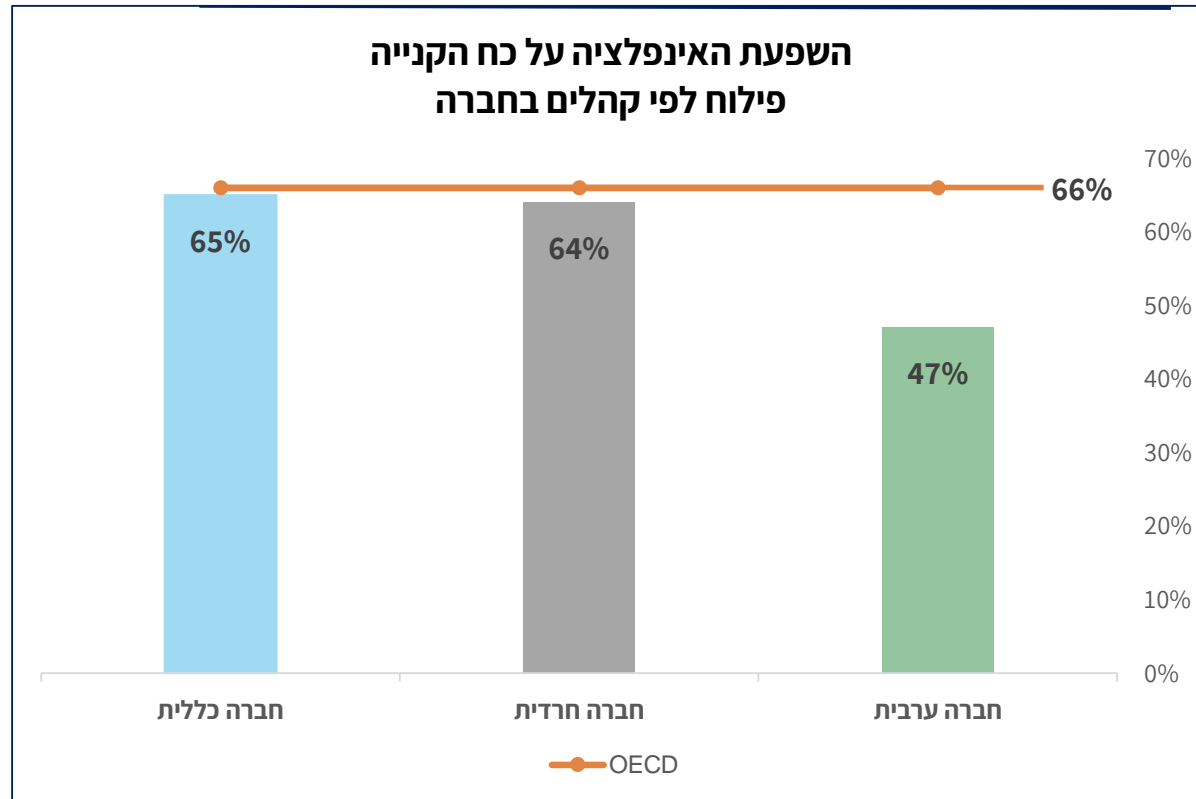
הבנה של פיזור סיכונים

חישוב ריבית בחיסכון

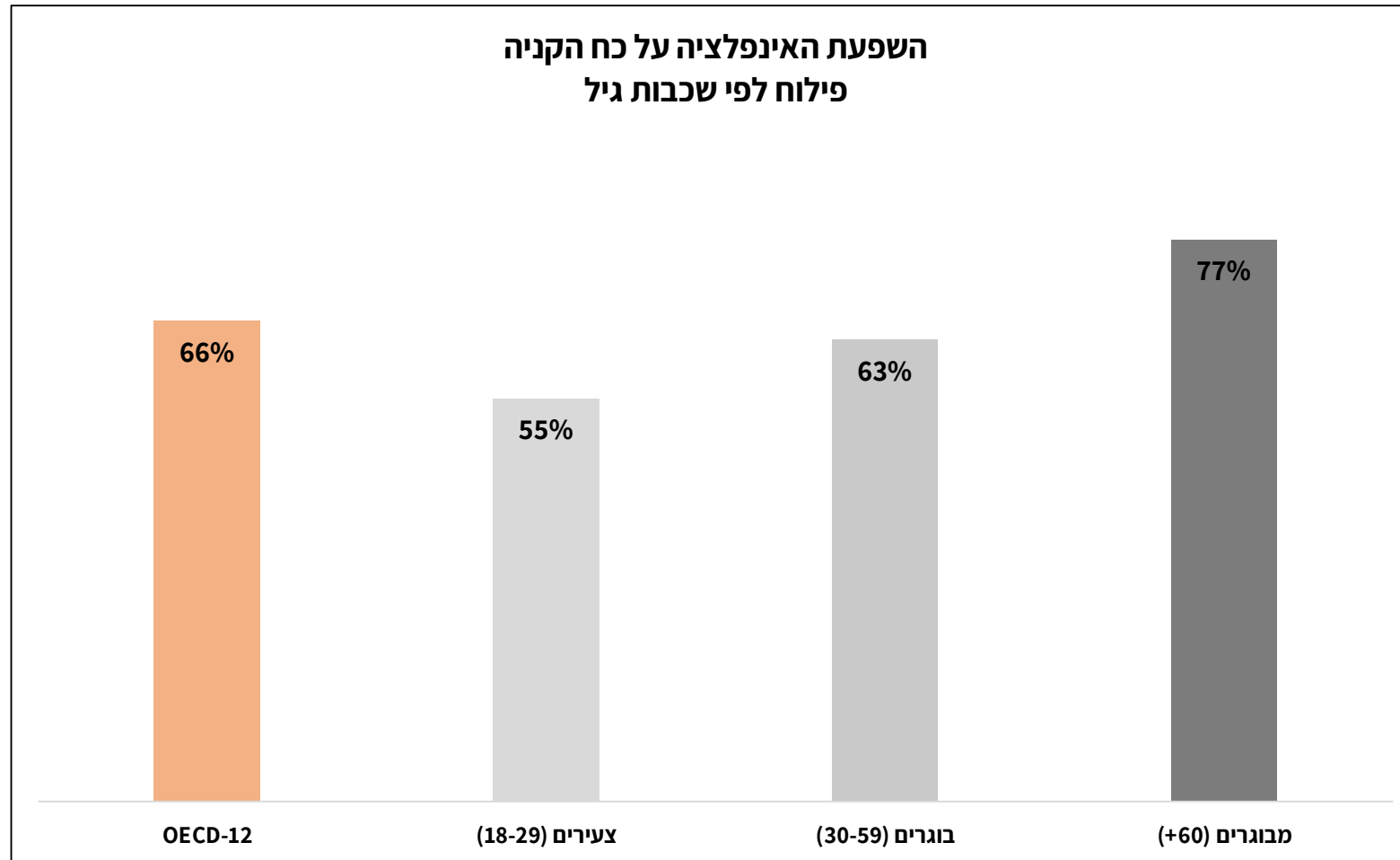
הבנת השפעת
האינפלציה על כח הקניה

השפעת האינפלציה על כח הקניה

הבנה נמוכה של הציבור הישראלי את משמעות האינפלציה בדומה ל - OECD.
 בציבור הערבי – למעלה מ- 50% אינם מבינים משמעות זו.

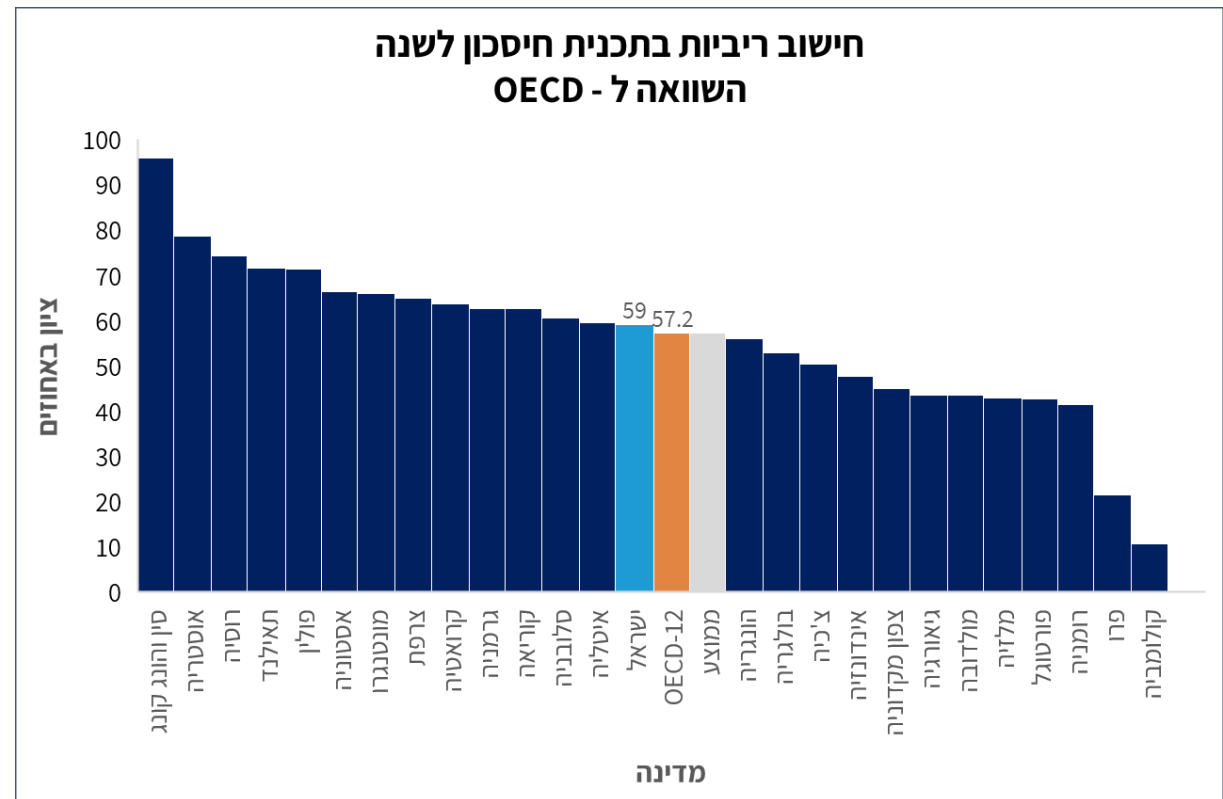
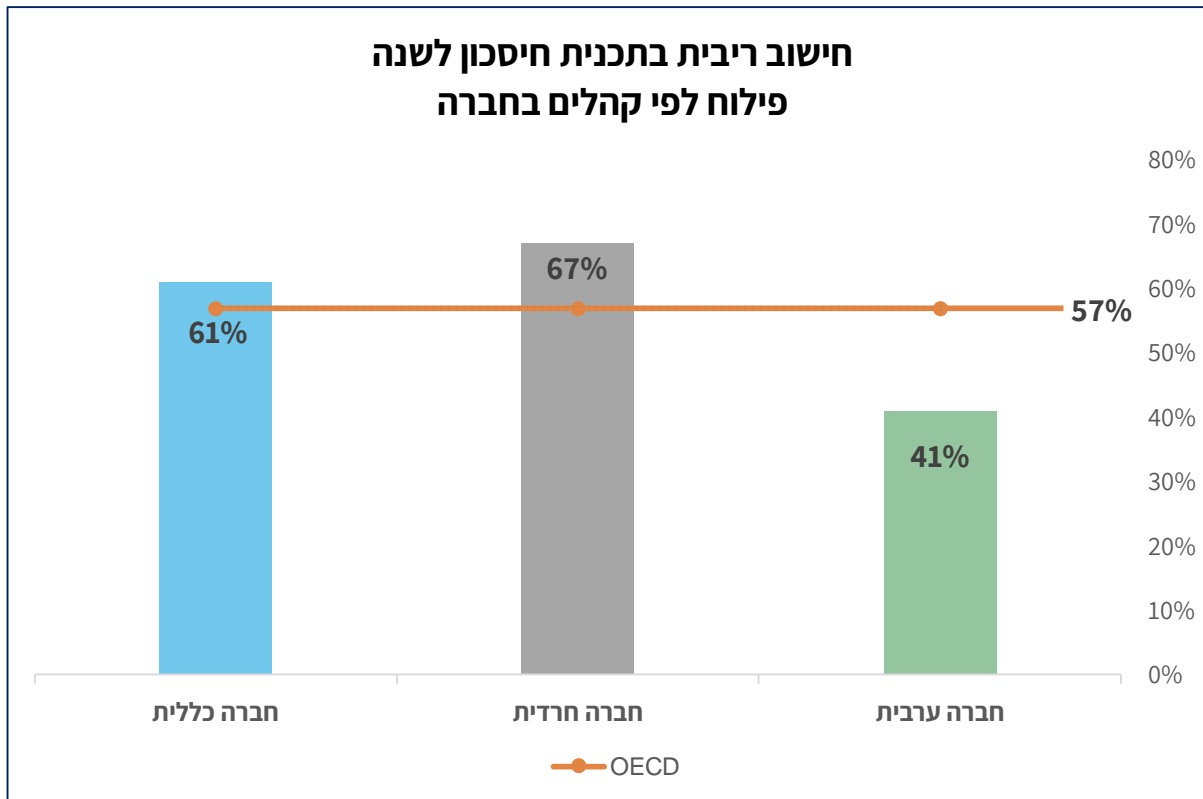

הבנת האינפלציה גבוהה יותר בקרב קהל מבוגר (+60) שחווה את האינפלציה בשנות ה-80

חישוב ריבית בתכנית חיסכון לשנה

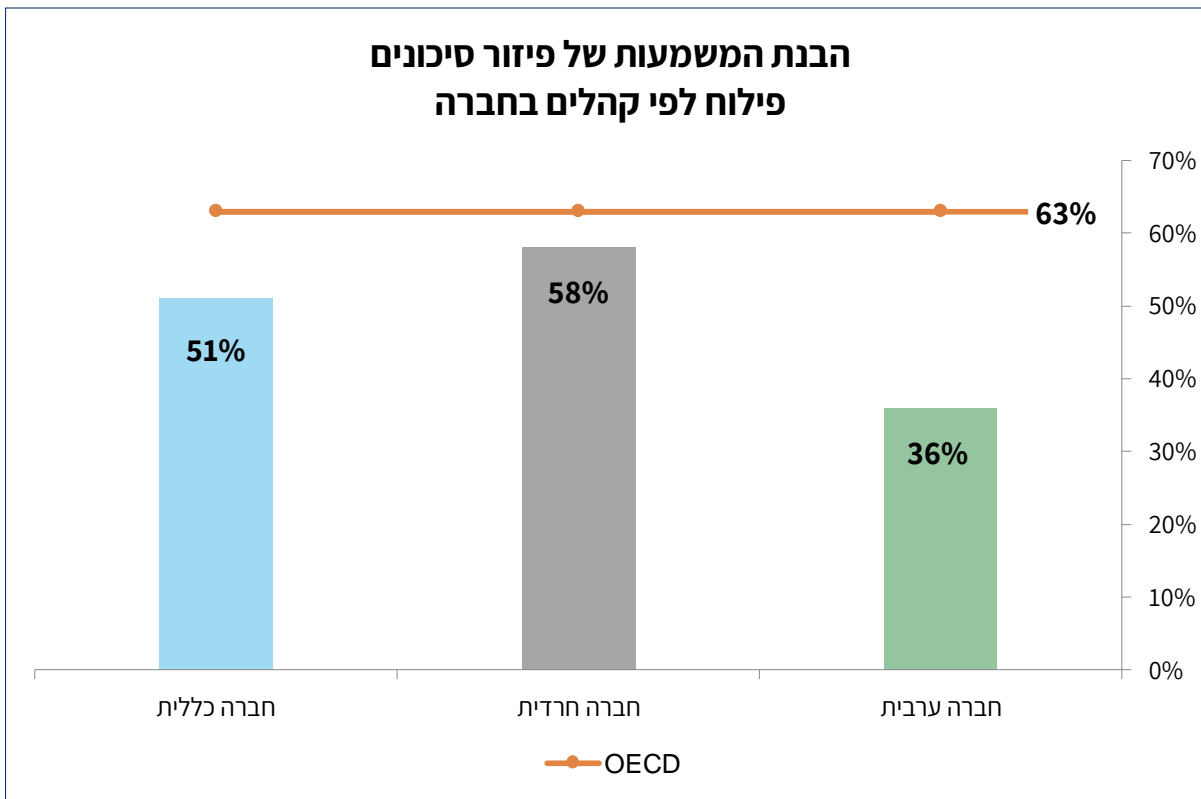
רק 59% מהציבור הישראלי ידע לחשב ריבית בתכנית חיסכון לשנה.
בחברה הערבית ממוצע זה נמוך ממדינות ה - OECD.

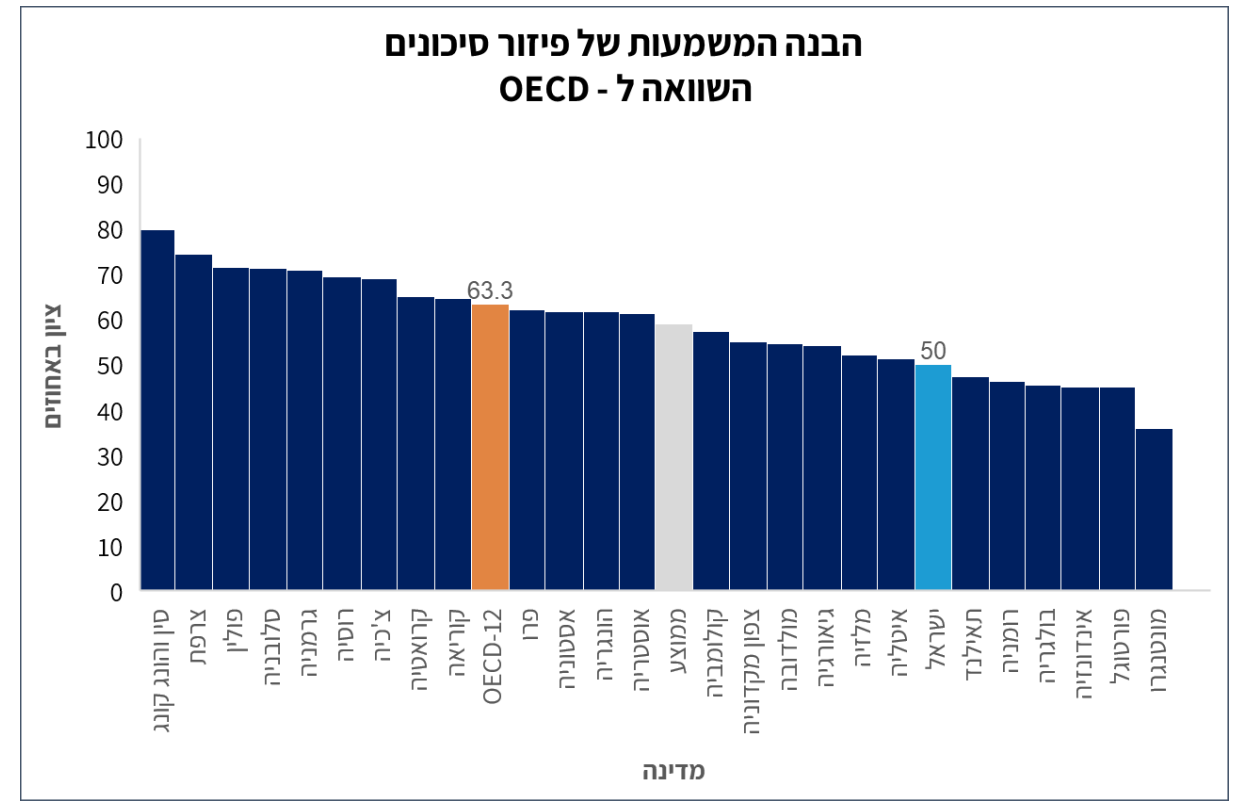
הבנת המשמעות של פיזור סיכונים

כמחצית מהציבור הישראלי ו- 2/3 מהחברה הערבית אינם מבינים את המשמעות של פיזור סיכונים. רמה זו נמוכה ממדינות ה-OECD.

הבנת המשמעות של פיזור סיכונים
פילוח לפי קהלים בחברה

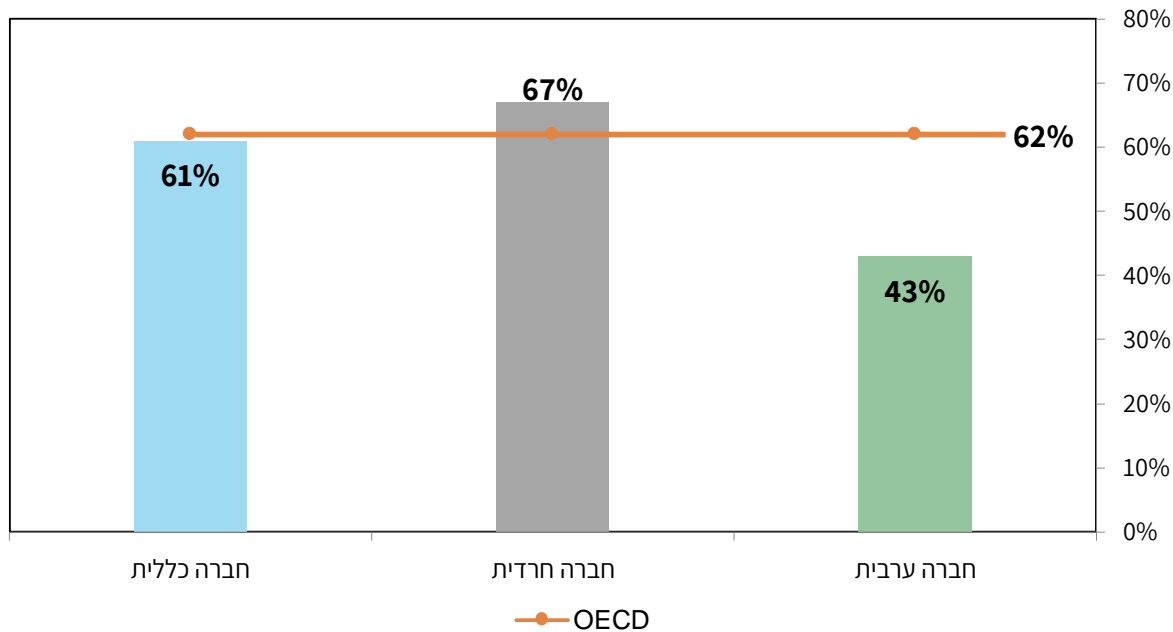
הבנה המשמעות של פיזור סיכונים
השוואה ל-OECD

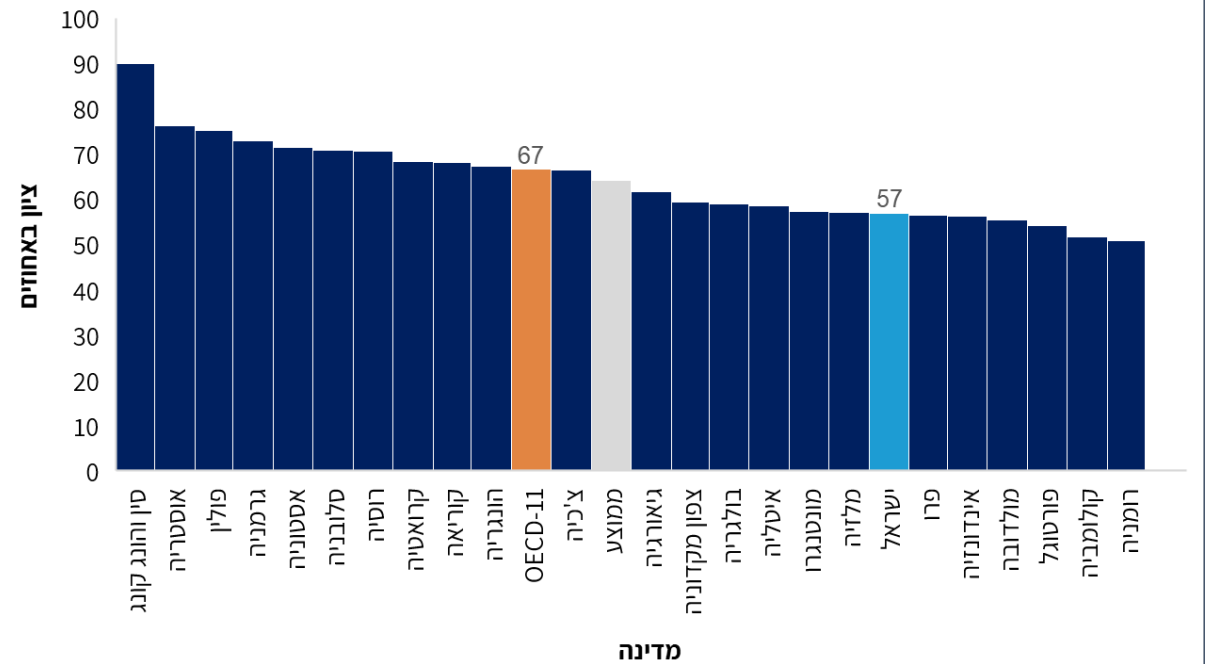
מדד ידע סיכום – BIG 3

על בסיס שלוש השאלות, מדד הידע של הציבור הישראלי נמוך ממדד היעד (70%)
ואף נמוך בממוצע מזה של ה-OECD. המדד נמוך במיוחד בחברה הערבית.

BIG III – מדד ידע סיכום – פילוח לפי קהלים בחברה

BIG III – מדד ידע סיכום – השוואה ל-OECD

התנהגות

מדד ההתנהגות

התנהגויות של הפרט שיאפשרו לו לחיות עם רווחה כלכלית

נמנע מהלוואות כאשר
נקלע לגירעון שוטף

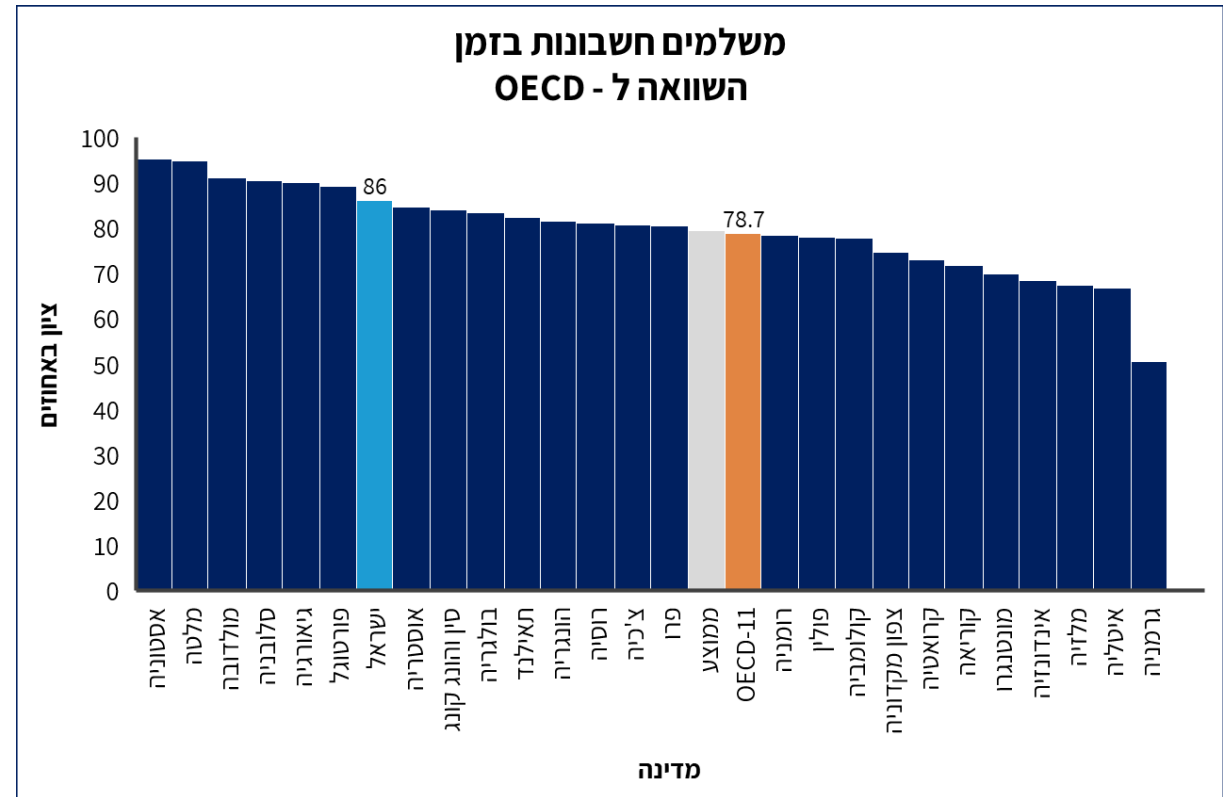
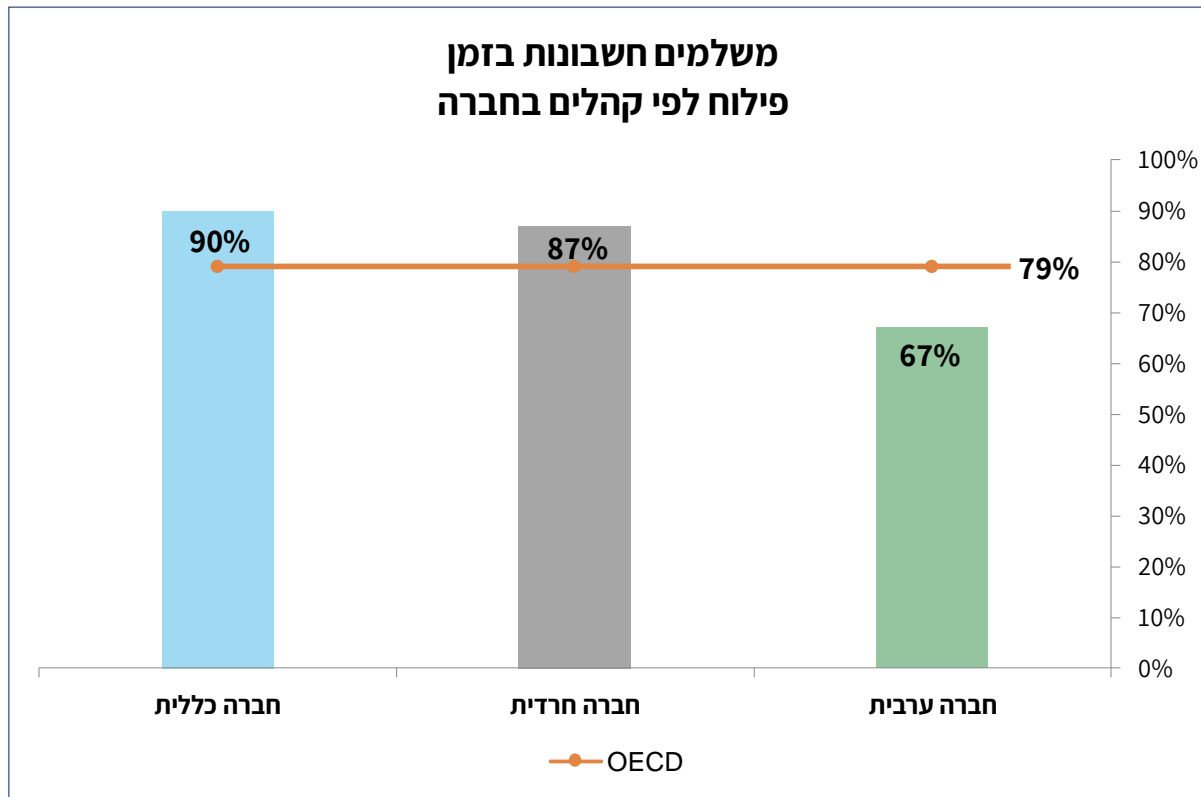
חוסכים פעילים

תשלום חשבונות בזמן

נושאים: ניהול תקציב, **חוסך פעיל**, **אינו לווה כאשר נמצא בגירעון**, בודק לפני בחירת מוצרים לרכישה (2X), עוקב אחר הוצאות, חותר להשיג מטרות, עורך קניות בשיקול דעת, **משלם חשבונות בזמן**.

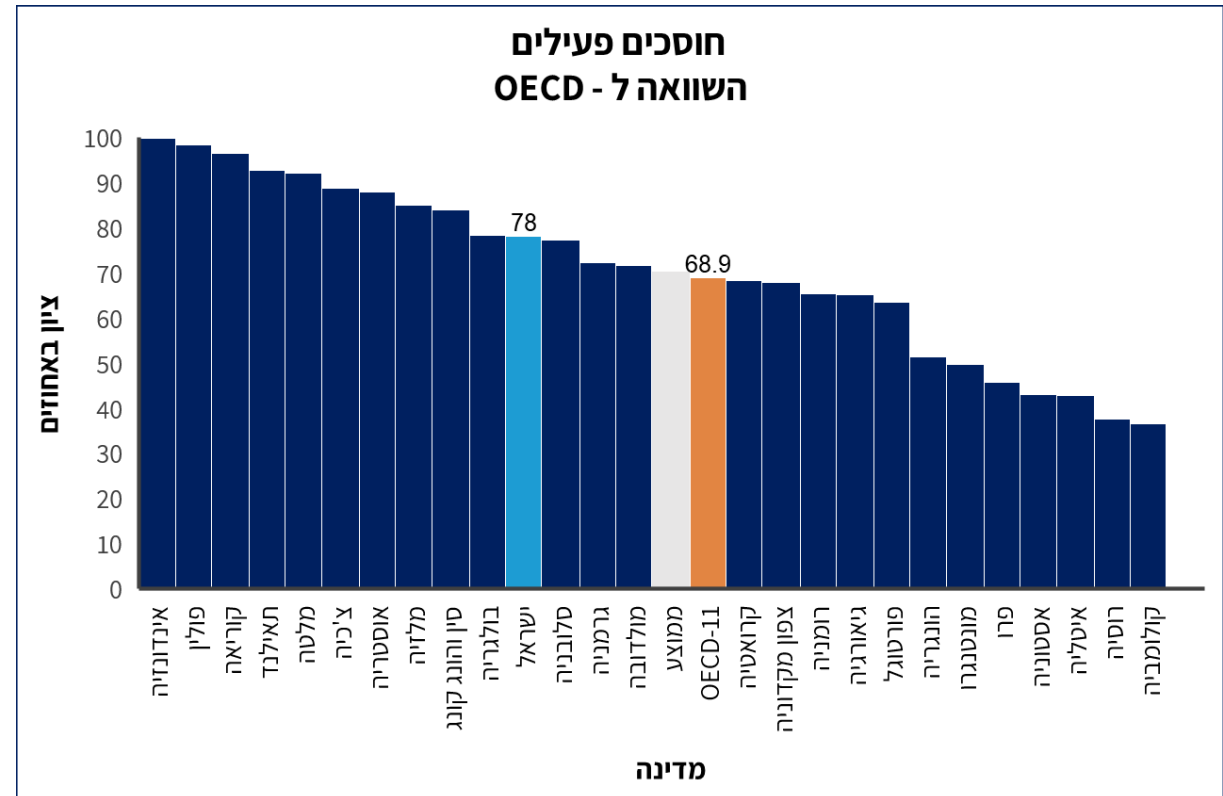
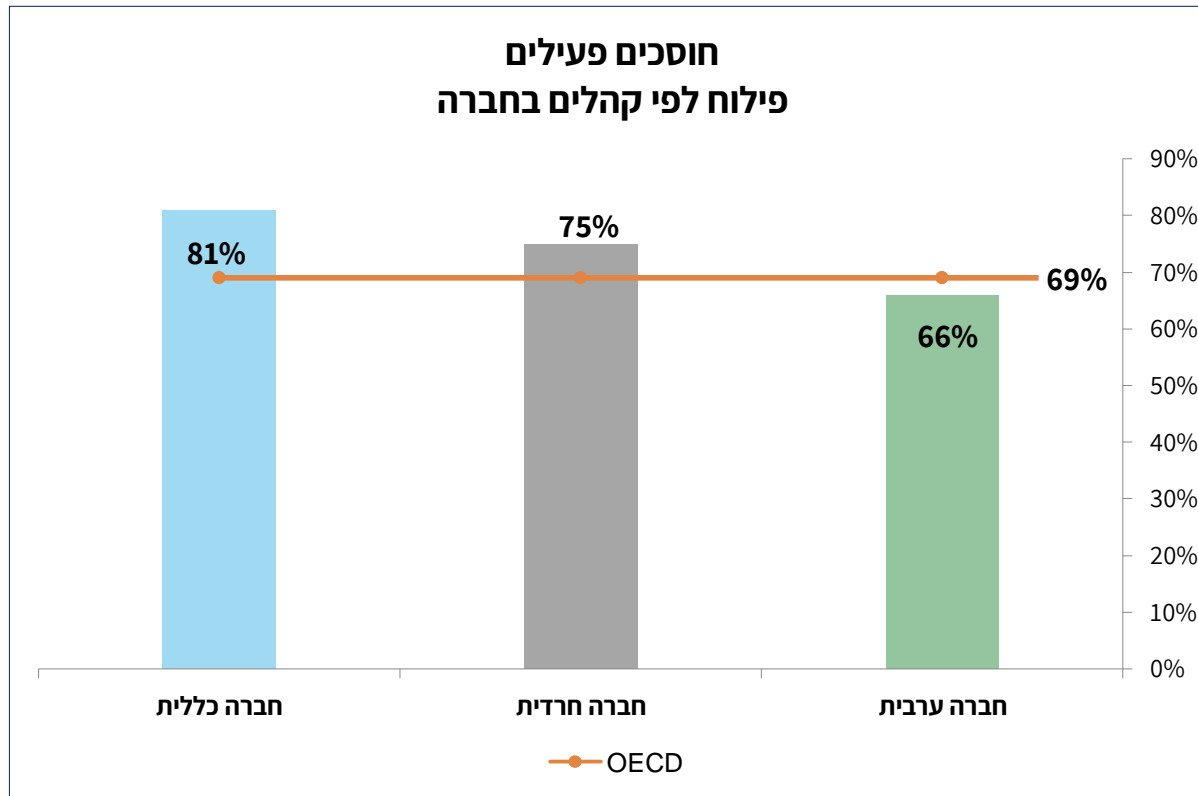
משלמים חשבונות בזמן

80% מהציבור הישראלי מדווח כי הוא נוהג לשלם את חשבונותיו בזמן - שיעור גבוה מה-OECD.
 בחברה הערבית רק 2/3 משלמים חשבונות בזמן - שיעור נמוך מה-OECD.

חוסכים פעילים (Active Saver)

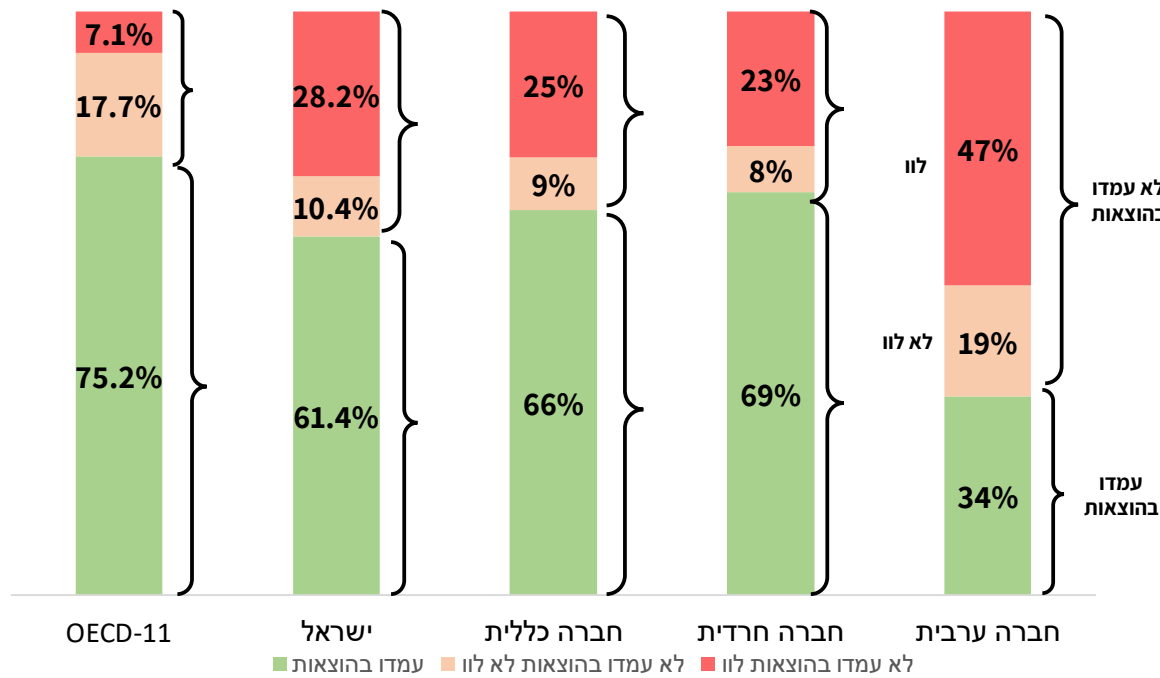
הציבור הישראלי חסך בממוצע בשנה האחרונה יותר ממדינות ה-OECD.
ואילו בציבור הערבי שיעור החוסכים הפעילים נמוך יותר.

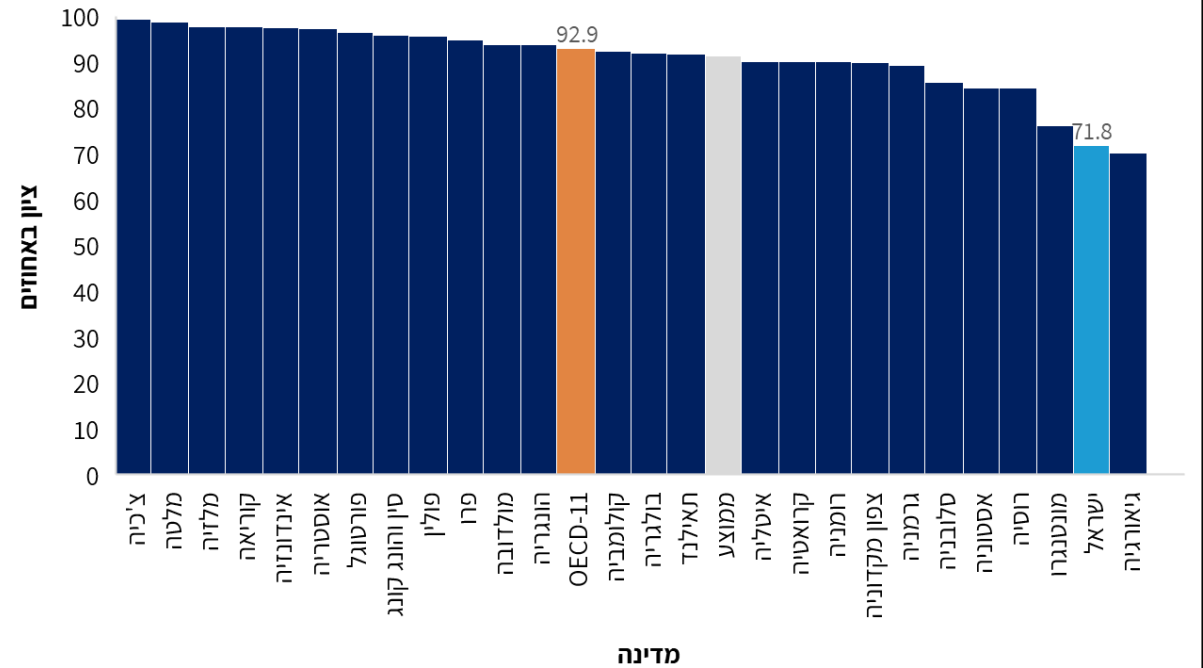
נמנעים מהלוואות לכיסוי גירעונות

הציבור הישראלי נוהג לכסות את גירעונותיו השוטפים באמצעות הלוואות בשיעורים גבוהים יותר מאלו של ה-OECD. כמעט מחצית מחברה הערבית לווה לכיסוי גירעונות.

לווים לכיסוי גירעונות
פילוח לפי קהלים באוכלוסייה והשוואה ל-OECD

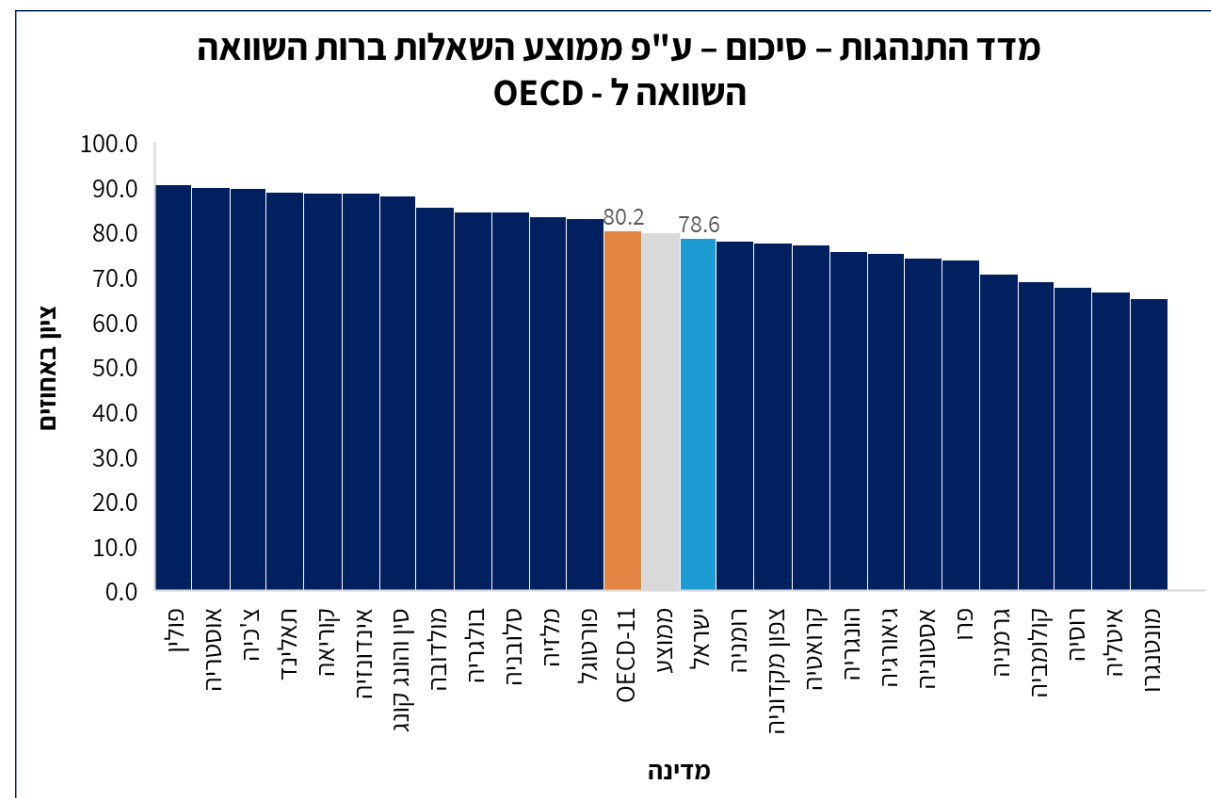
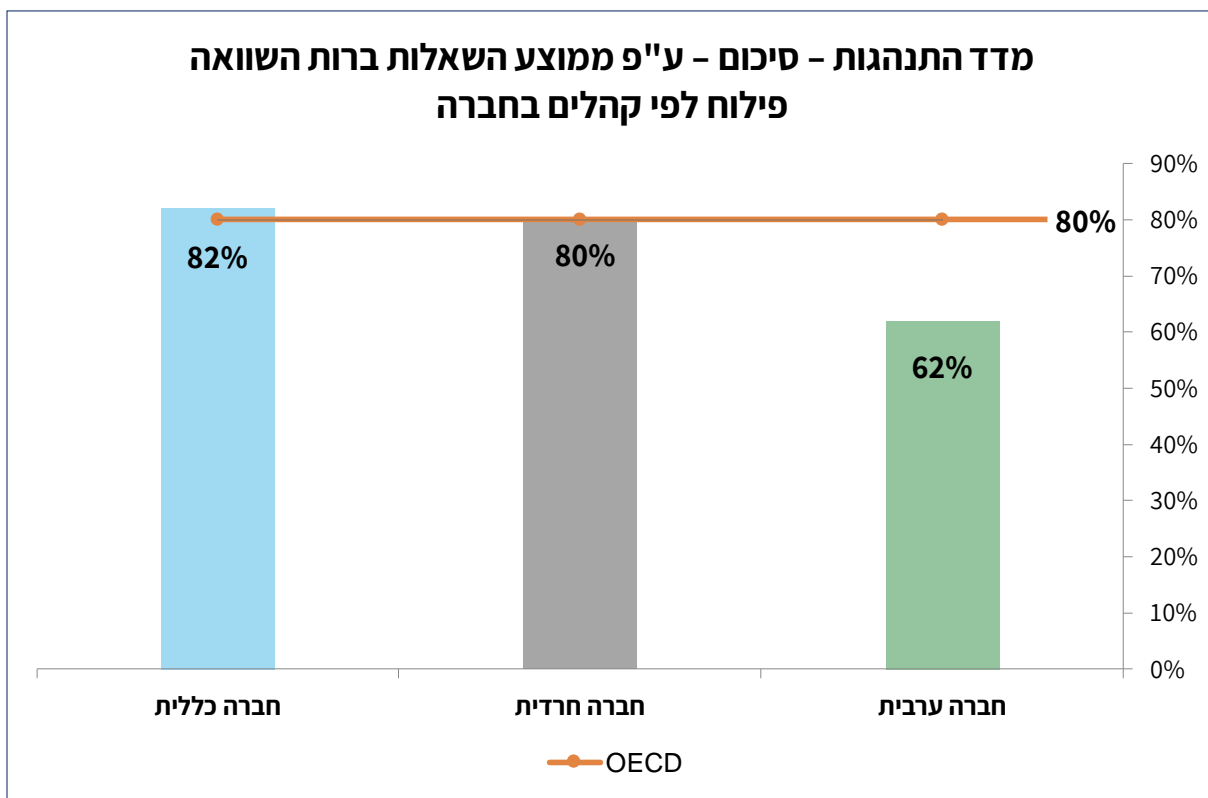

נמנע מהלוואות לכיסוי גירעונות
השוואה ל-OECD

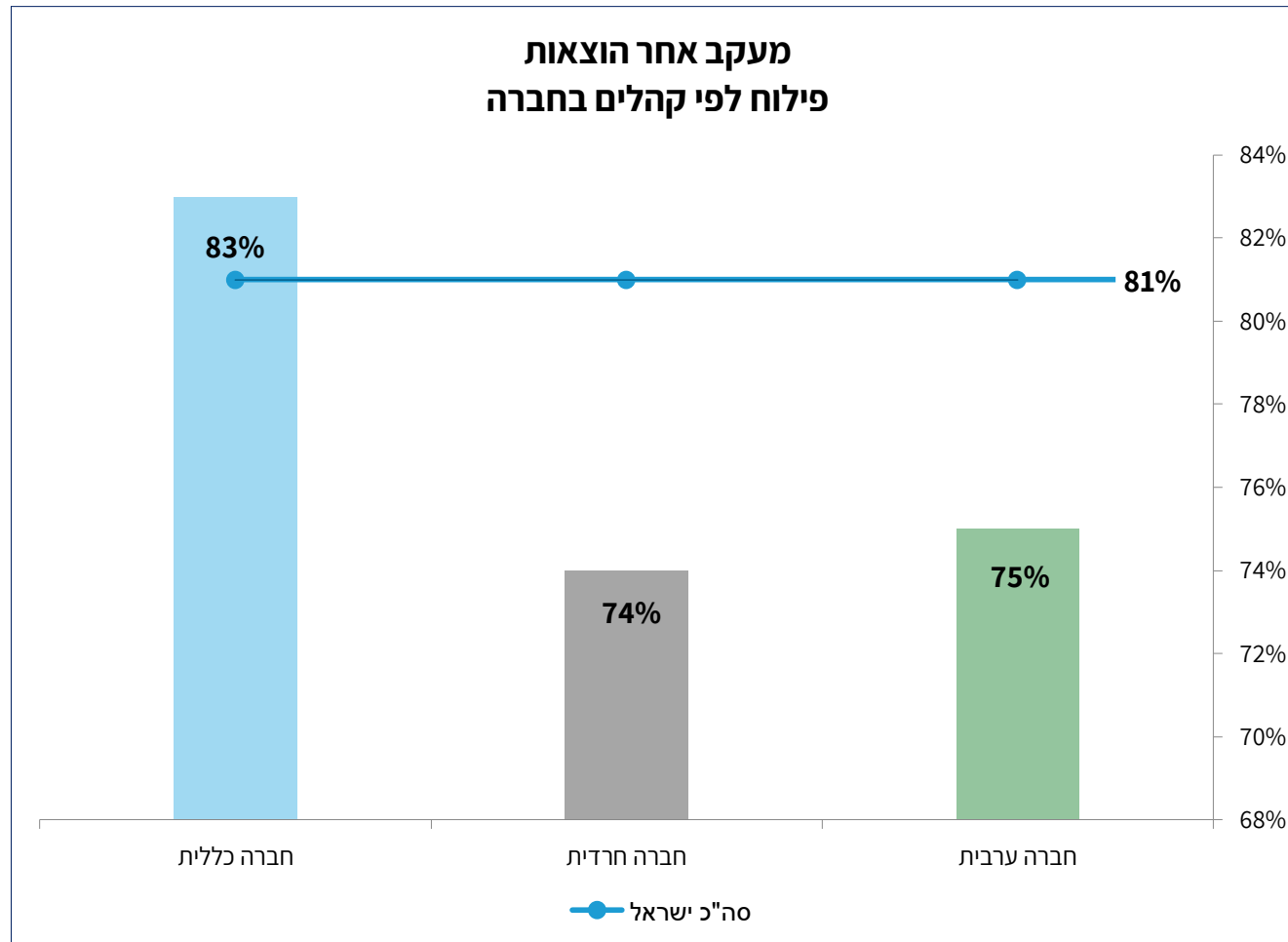

מדד התנהגות סיכום – (ע"פ ממוצע השאלות ברות השוואה)

מדד ההתנהגות של הציבור הישראלי דומה בממוצע ל-OECD. בולטת ההתנהגות שלילית בלקיחת הלוואות לכיסוי גירעונות שוטפים במיוחד בחברה הערבית.

הרוב המוחלט של הציבור הישראלי נוהג לעקוב אחר הוצאותיו בדרכים שונות. התנהגות זו מאפיינת את כלל הקהלים בחברה (בחברה החרדית והערבית השיעור מעט נמוך יותר).

גישה

מדד הגישה

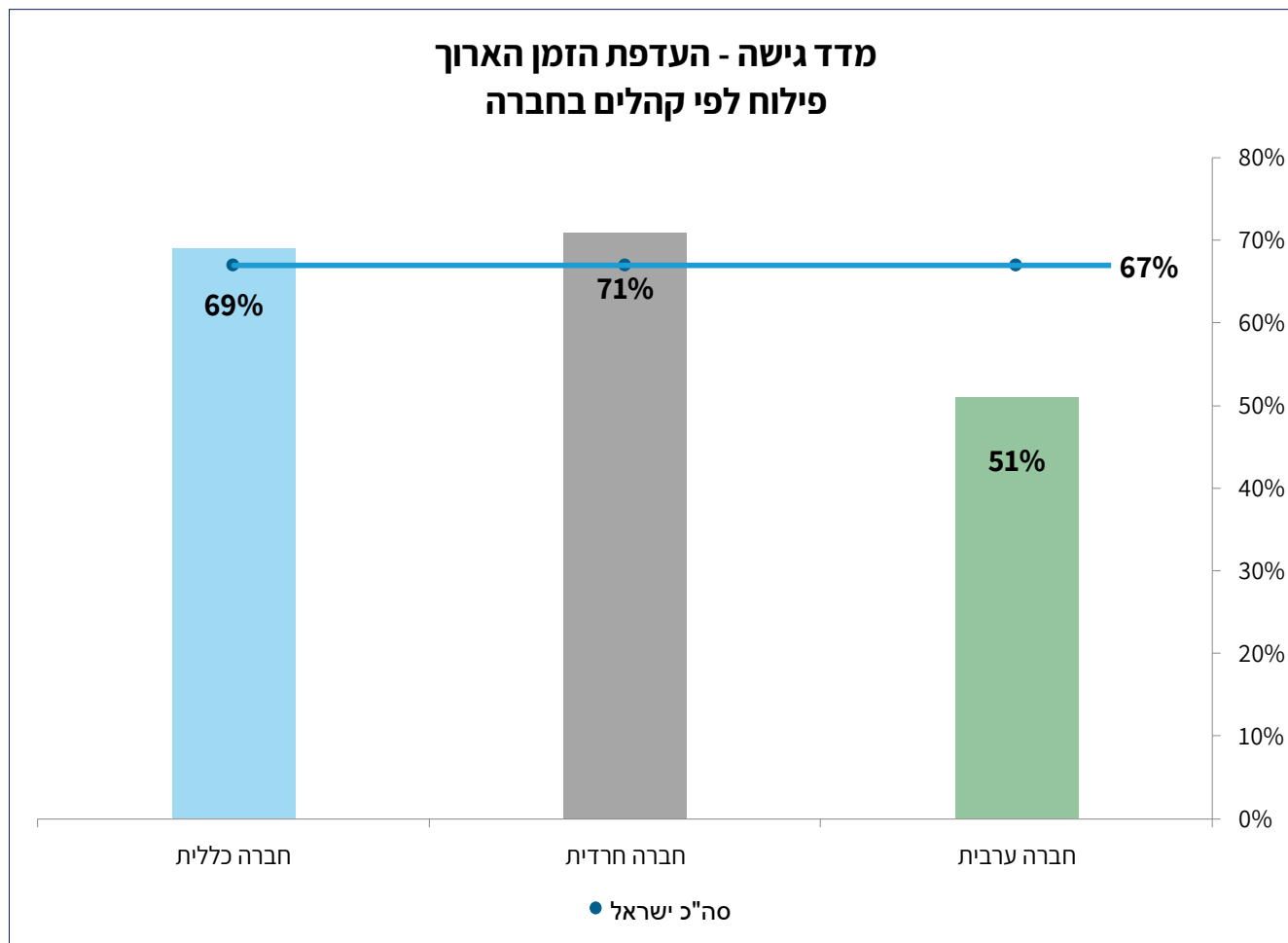
עמדות המשפיעות על דרך הפעולה של הפרט

מעדיף לבזבז כסף היום מאשר לחסוך
אותו לטווח הארוך

נושאים: גישה לתכנון פיננסי לטווח הארוך על בסיס 3 הצהרות:
"אני נוטה לחיות את הרגע ולתת למחר להתנהל מעצמו"
"אני מעדיף לבזבז כסף היום מאשר לחסוך אותו לטווח ארוך"
"הכסף כאן כדי שיבזבזו אותו"

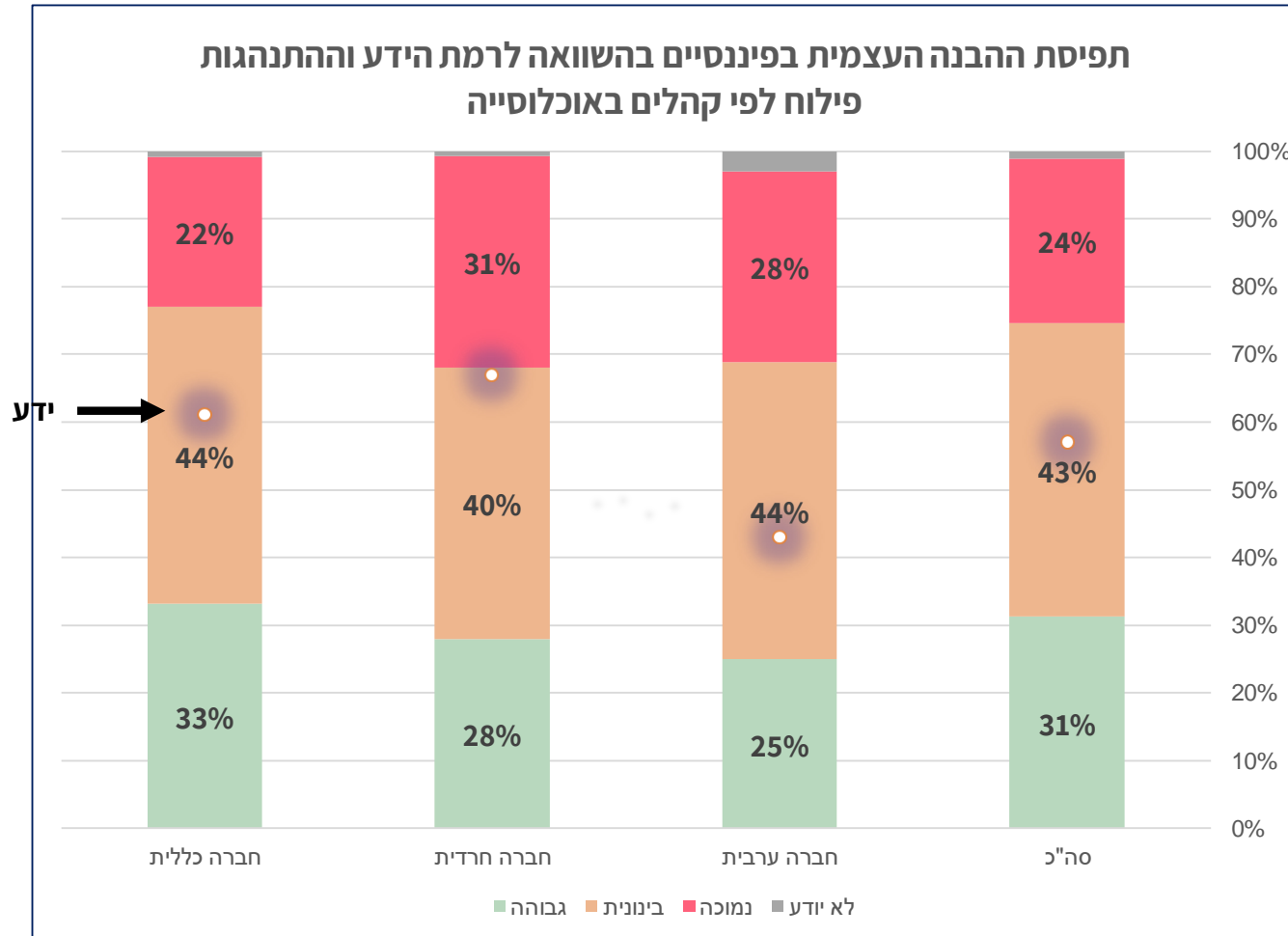
מדד הגישה - העדפה חזקה לצריכה בהווה בחברה הערבית

כ - 1/3 מהציבור הישראלי בממוצע וכמחצית מהחברה הערבית, מעדיפים את הטווח הקצר על פני הזמן הארוך.

תפיסת ההבנה בנושאים פיננסיים

בחברה הערבית אין מתאם בין רמת הידע לבין תפיסת הביטחון העצמי.
בעוד הפערים ברמת הידע גבוהים הפערים בתפיסת הביטחון אינם גבוהים.

סיכום מדד אוריינות

מדד אוריינות פיננסית – סיכום

החולשות של הציבור הישראלי בממוצע בולטות במדד הידע (בדגש על השפעת האינפלציה על כח הקניה והבנה בפיזור סיכונים) וכן באי הימנעות מלקיחת הלוואות כאשר נקלעים לגירעון שוטף. החברה הערבית בולטת לרעה בכל המדדים שנבדקו בסקר

חברה ערבית	חברה חרדית	חברה כללית	ישראל סה"כ	OECD	
43%	67%	61%	57%	67%	מדד ידע
47%	64%	65%	62%	66%	• השפעת האינפלציה על כח הקניה
41%	67%	61%	59%	57%	• חישוב ריבית בתכנית חיסכון לשנה
36%	58%	51%	50%	63%	• הבנת פיזור סיכונים
62%	80%	82%	79%	80%	מדד התנהגות
67%	87%	90%	86%	79%	• משלמים בזמן
66%	75%	81%	78%	69%	• חוסכים פעילים
53%	77%	75%	72%	93%	• לא לווים כדי לכסות גירעונות שוטפים
51%	71%	69%	67%	NA	מדד גישה
51%	71%	69%	67%	NA	• העדפת הזמן הארוך על פני הזמן הקצר
52%	73%	71%	68%	NA	סה"כ מדד אוריינות

סיכום מדד אוריינות

מדד הידע בציבור הישראלי נמוך מהיעד ונמוך מעט גם בהשוואה ל – OECD. זאת, בעיקר בשל העדר הבנת פיזור סיכונים והעדר הבנת השפעת האינפלציה על כח הקניה

שיעור גבוה מהציבור הישראלי אינו עומד בהוצאותיו (חי במינוס), ונוהג לכסות את הגירעונות השוטפים באמצעות הלוואות. תופעה זו בולטת לרעה במיוחד בחברה הערבית.

הציבור הערבי חלש משמעותית מיתר הקהלים באוכלוסייה ומה – OECD בכל המדדים שנבדקו בסקר

הציבור הישראלי בולט לטובה בהיקף החסכונות ותשלום חשבונות במועדם.

תכניות חינוך פיננסי יכולות לייצר שינוי

על מה נדבר

איך ביצענו את הסקר?

מדד האוריינות הפיננסית - ידע, התנהגות וגישה

הכלה פיננסית

חוסן פיננסי

בריאות פיננסית – Well Being

אוריינות דיגיטלית

תובנות ממחקרים בעולם ותכניות לעתיד

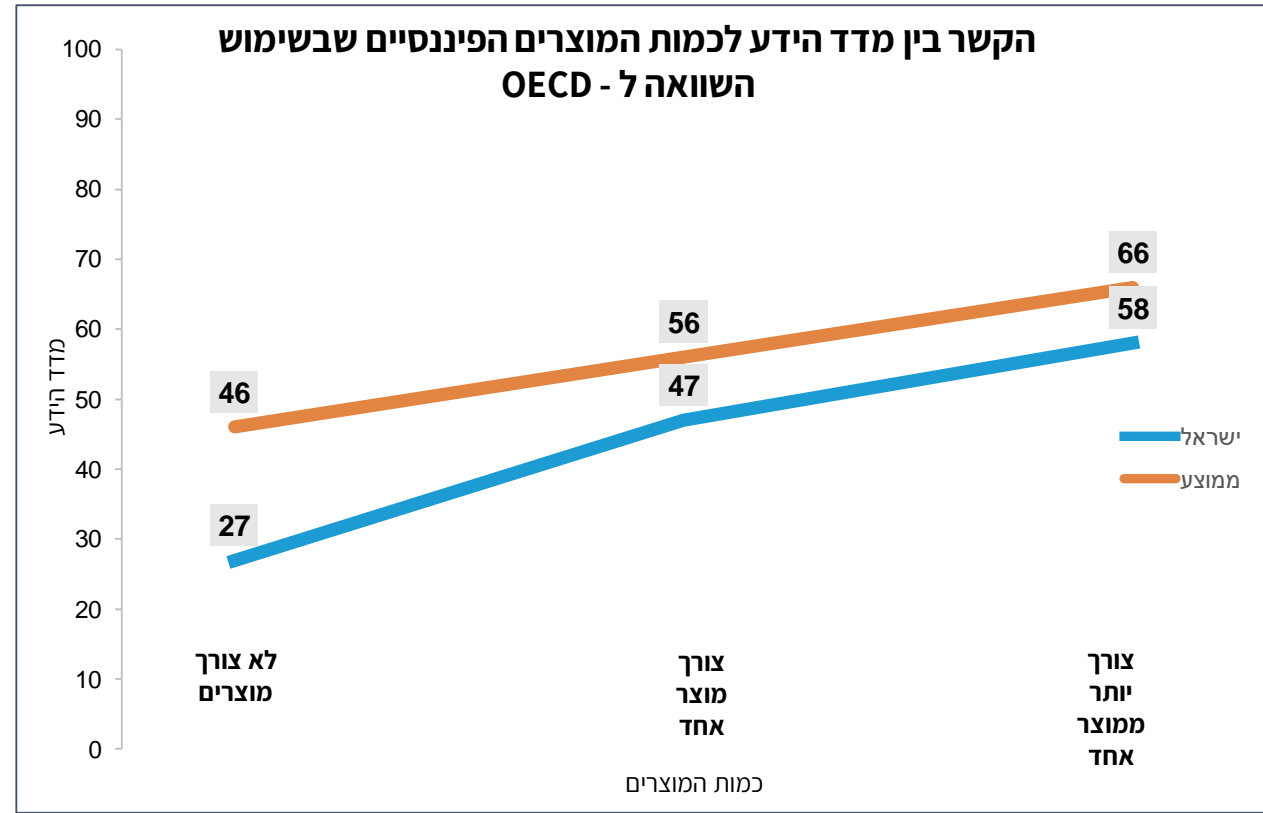
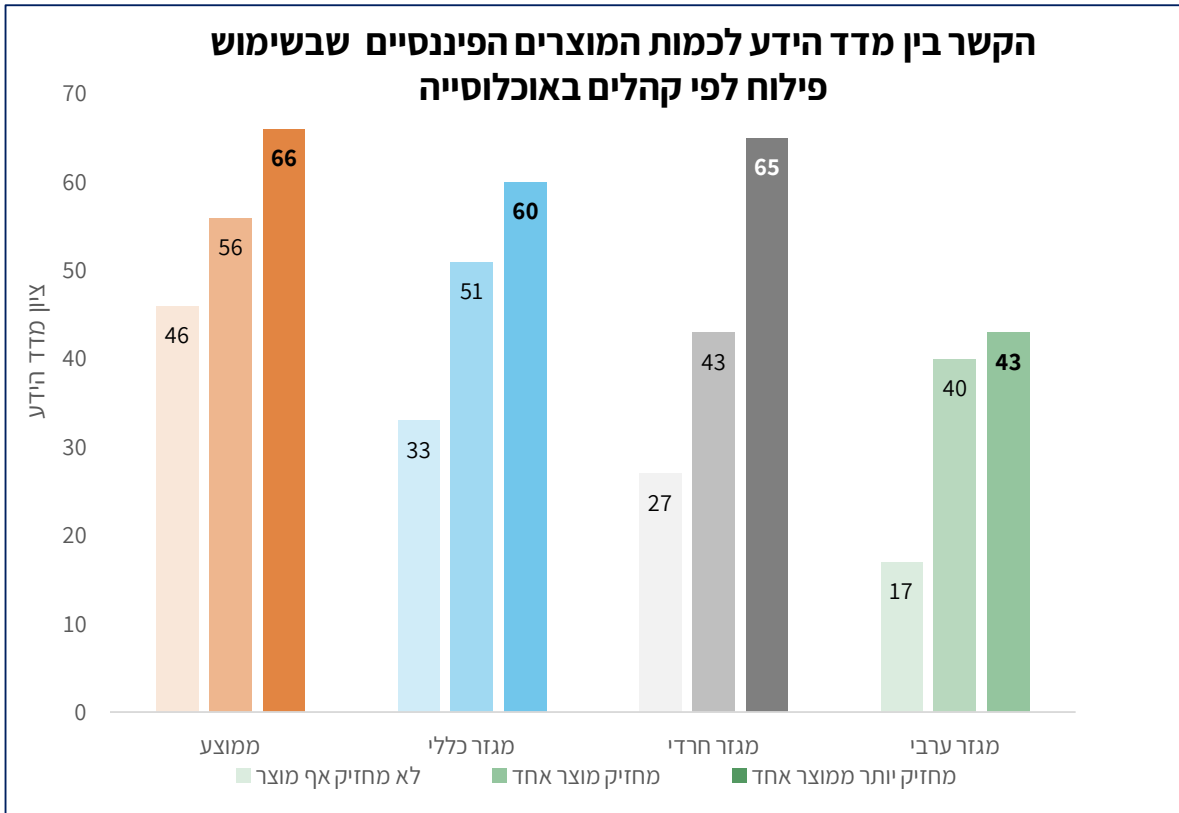

הקשר בין מדד הידע למגוון המוצרים הפיננסיים שבשימוש

ככל שרמת הידע עולה, כך צורכים מגוון רחב יותר של מוצרים.

מכאן שתכניות חינוך פיננסי משפרות את ההכלה הפיננסית.

בחברה הערבית שיפור קטן ברמת הידע יגביר את ההכלה הפיננסית.

על מה נדבר

איך ביצענו את הסקר?

מדד האוריינות הפיננסית - ידע, התנהגות וגישה

הכלה פיננסית

חוסן פיננסי

בריאות פיננסית – Well Being

אוריינות דיגיטלית

תובנות ממחקרים בעולם ותכניות לעתיד

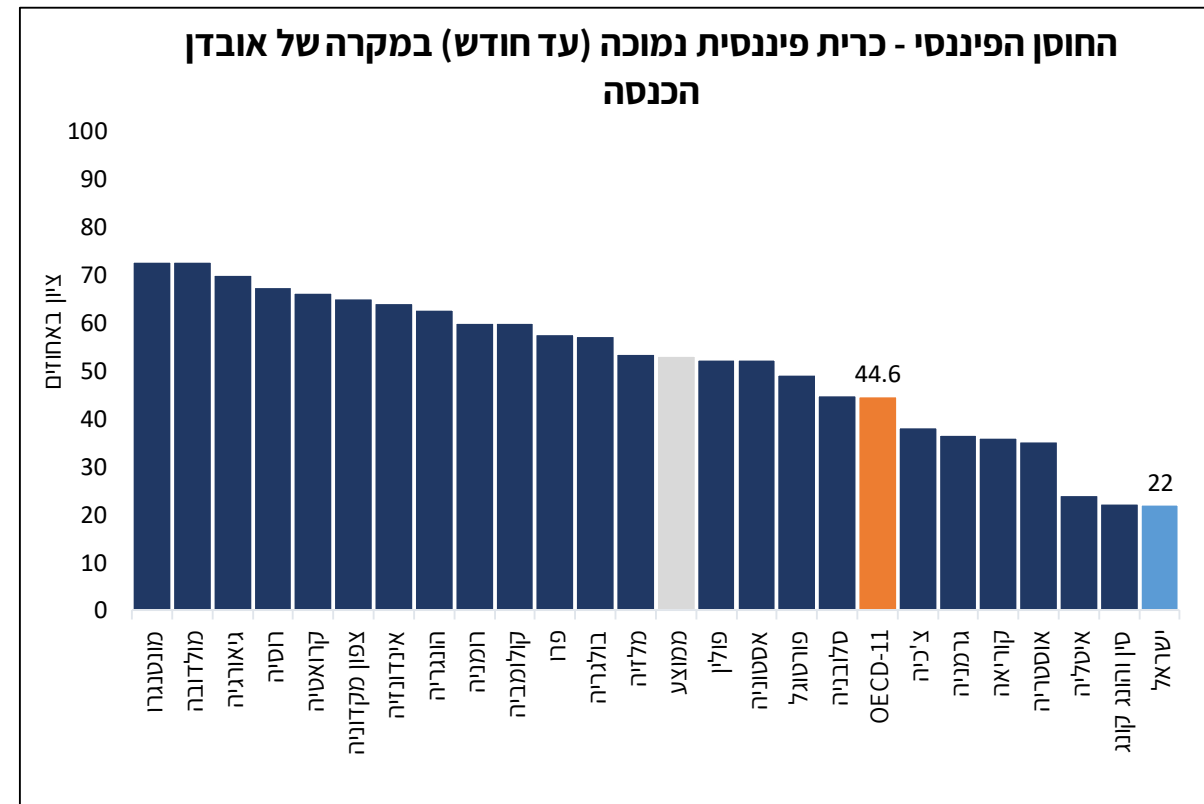
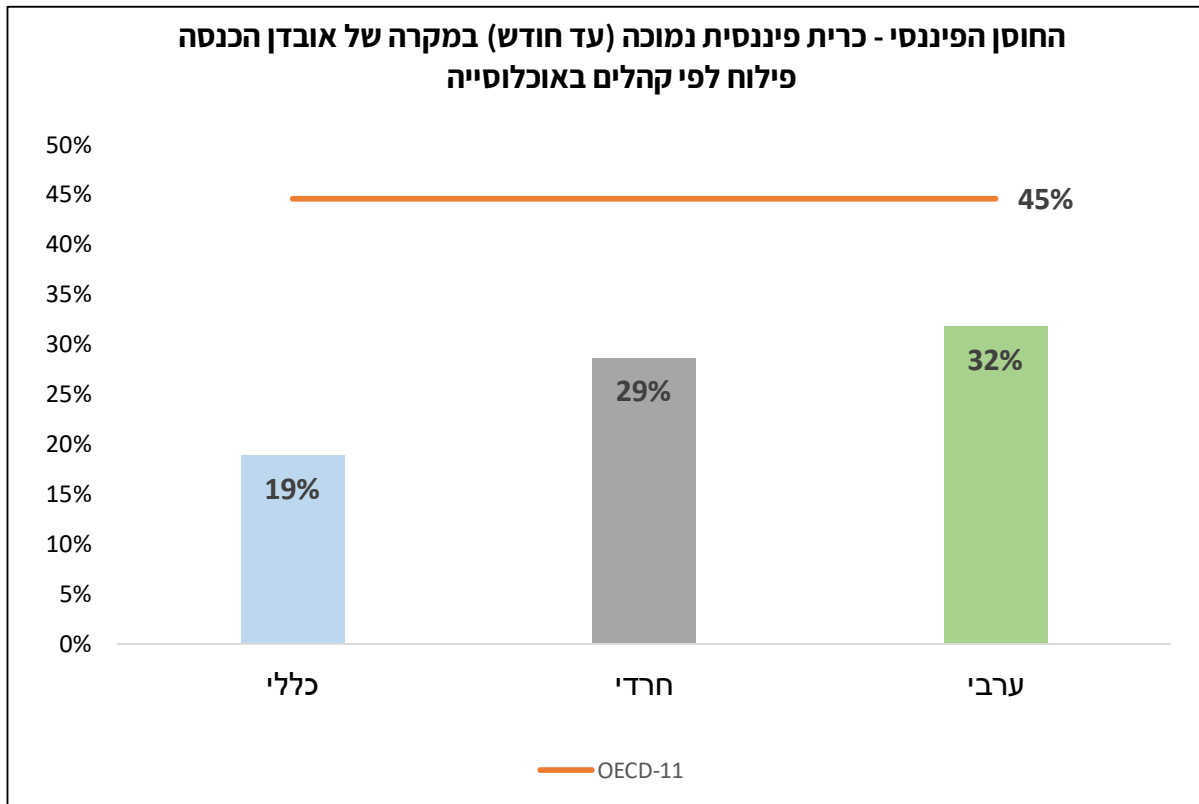

כרית פיננסית נמוכה (עד חודש) במקרה של אובדן הכנסה

החוסן הפיננסי של הציבור הישראלי גבוה בממוצע מזה שבמדינות ה-OECD.

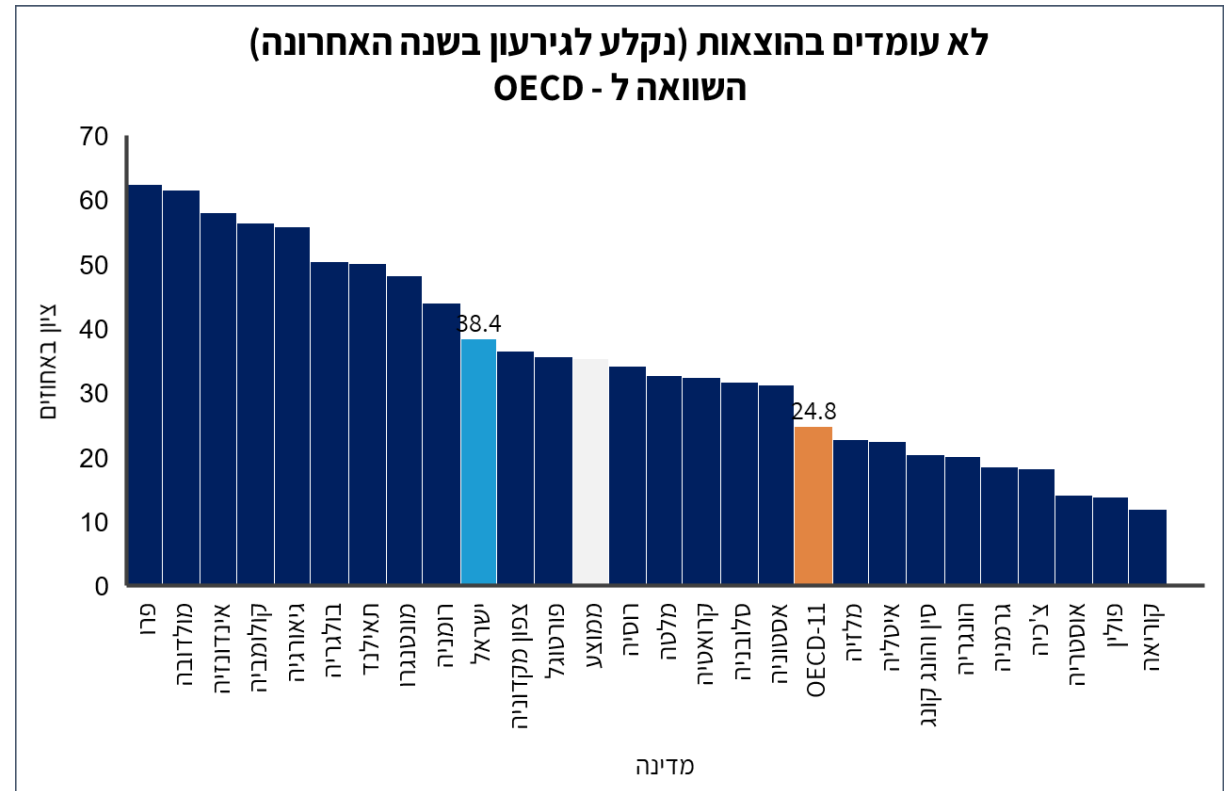
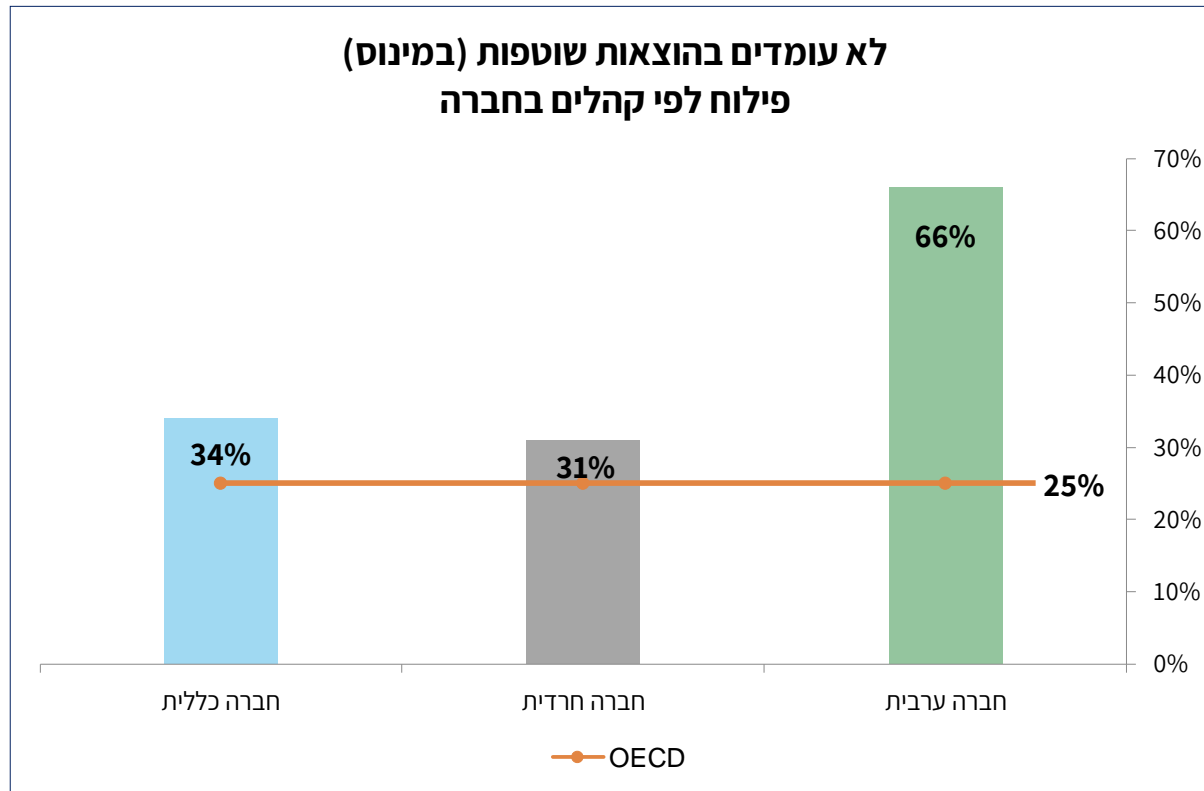
22% בלבד יכולים לשרוד פחות מחודש.

לחברה הערבית כריות הון המספיקות לטווחים קצרים מאלו של הקהלים האחרים.

נקלעו לגירעון שוטף בשנה האחרונה (מינוס)

שיעור גבוה יותר מקרב הציבור הישראלי ביחס ל- OECD מתנהל בגירעון שוטף.
 בחברה הערבית למעלה מ- 2/3 מתנהלים בגירעון (גבוה משמעותי מיתר הקהלים)

על מה נדבר

איך ביצענו את הסקר?

מדד האוריינות הפיננסית - ידע, התנהגות וגישה

הכלה פיננסית

חוסן פיננסי

בריאות פיננסית – Well Being

אוריינות דיגיטלית

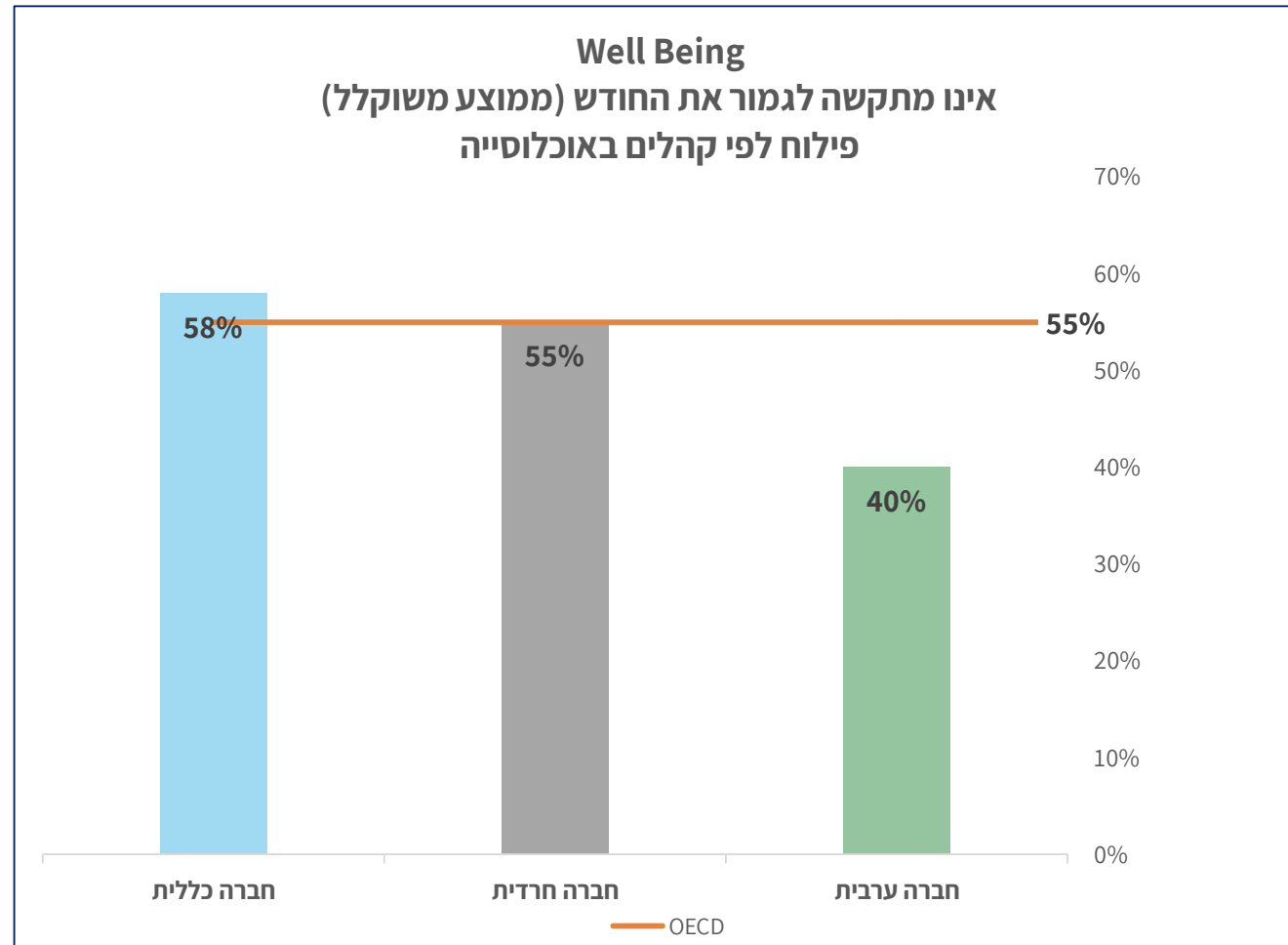

תובנות ממחקרים בעולם ותכניות לעתיד

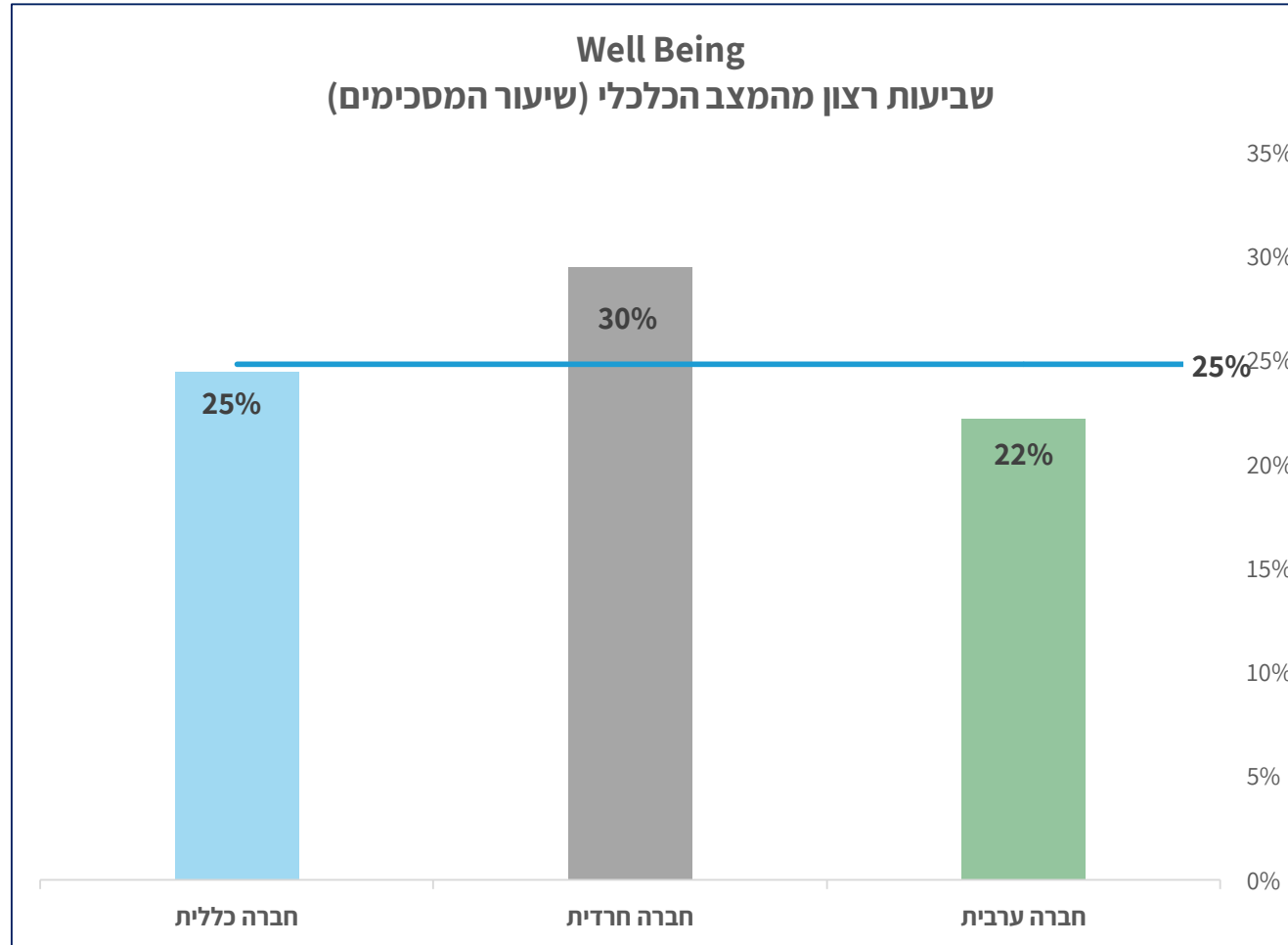
Well Being – אינו מתקשה לגמור את החודש

ה- Well Being של הציבור הישראלי דומה לזה של מדינות ה- OECD. למעט בחברה הערבית בה המדד נמוך יותר (שיעור גבוה יותר חשים שהם מתקשים לגמור את החודש)

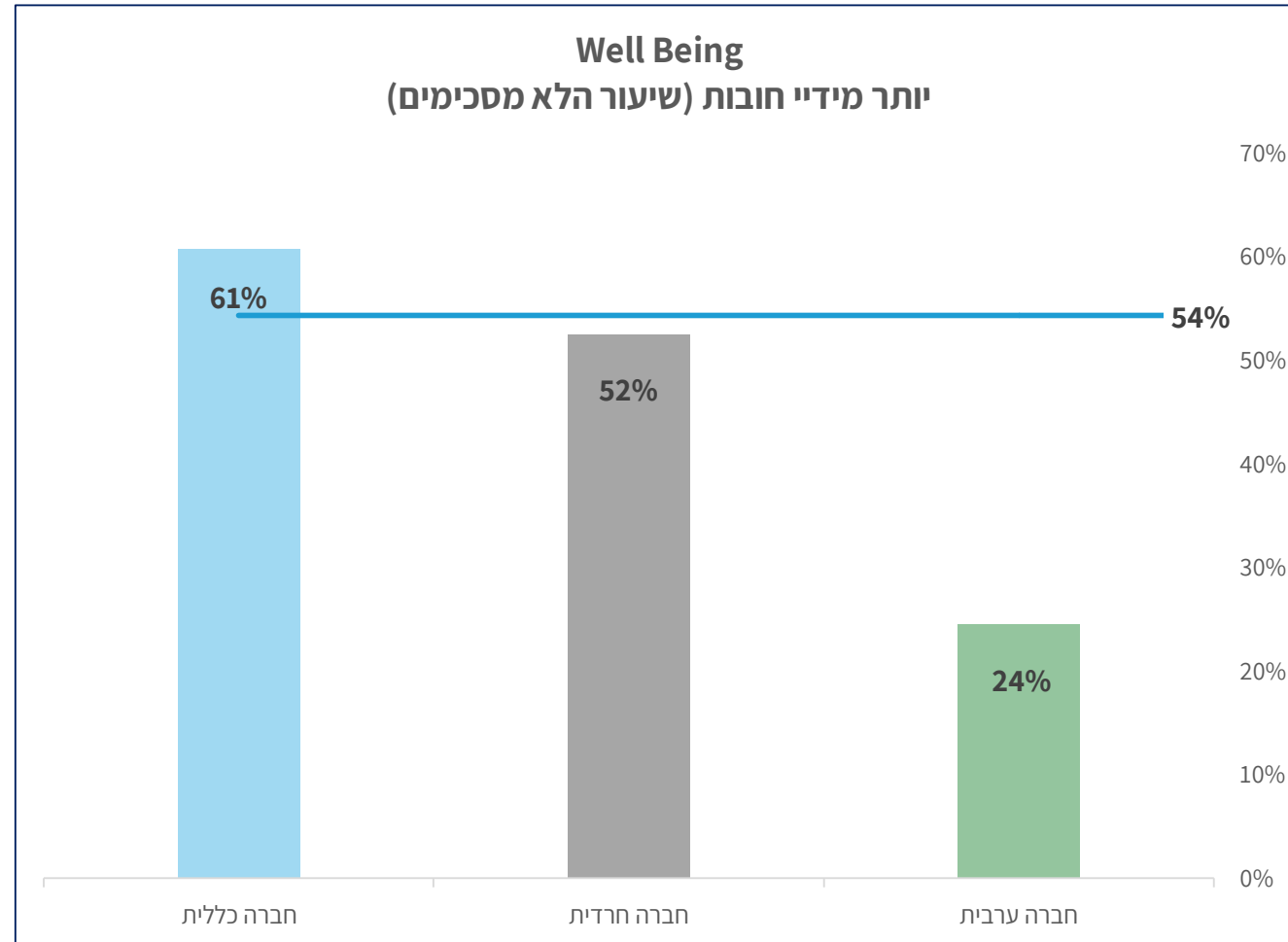
Well Being - שביעות רצון מהמצב הכלכלי

כ - 25% מהציבור הישראלי שבעי רצון ממצבם הכלכלי. בחברה הערבית שביעות רצון נמוכה מהממוצע ובחברה החרדית שביעות רצון גבוהה מהממוצע.

Well Being גבוה – אינו מחזיק יותר מידי חובות

54% מהציבור הישראלי אינו סבור שיש לו יותר מידי חובות. בחברה הערבית שיעור זה נמוך משמעותית (למעלה מ- 3/4 סבורים שיש להם יותר מידי חובות)

על מה נדבר

איך ביצענו את הסקר?

מדד האוריינות הפיננסית - ידע, התנהגות וגישה

הכלה פיננסית

חוסן פיננסי

בריאות פיננסית – Well Being

אוריינות דיגיטלית

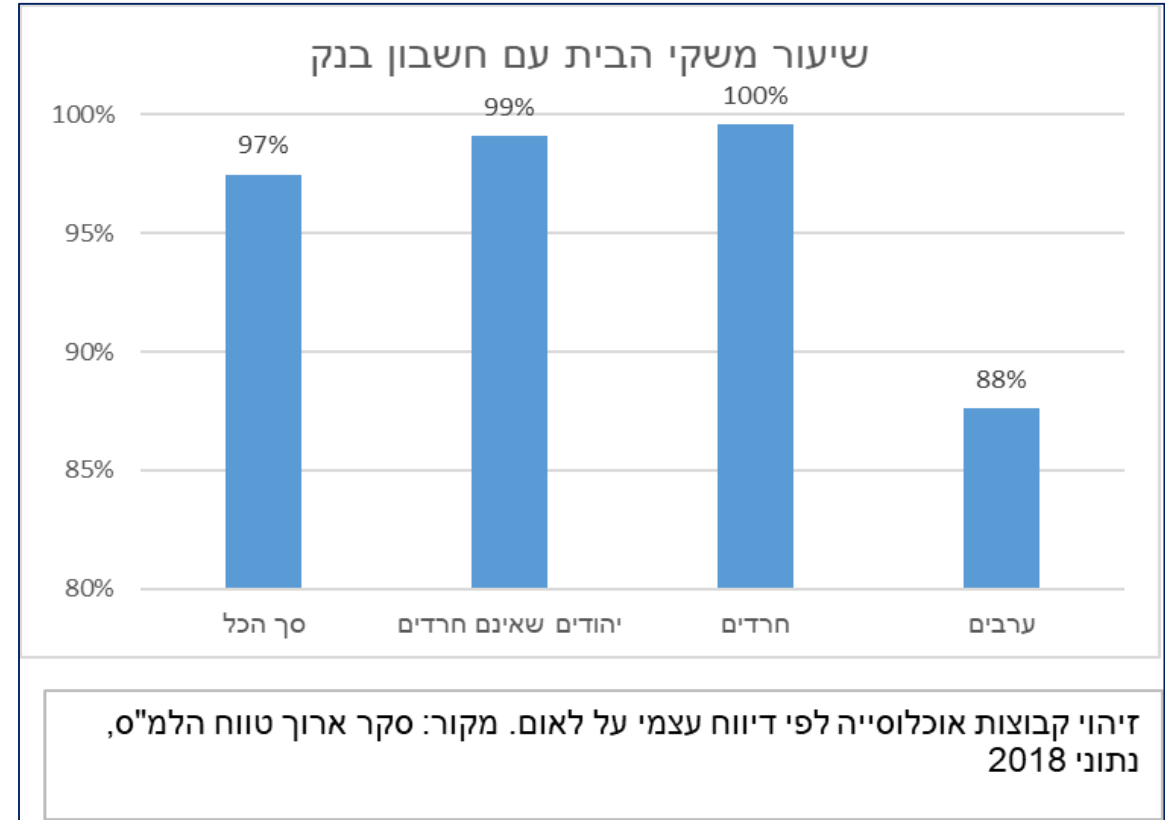

תובנות ממחקרים בעולם ותכניות לעתיד

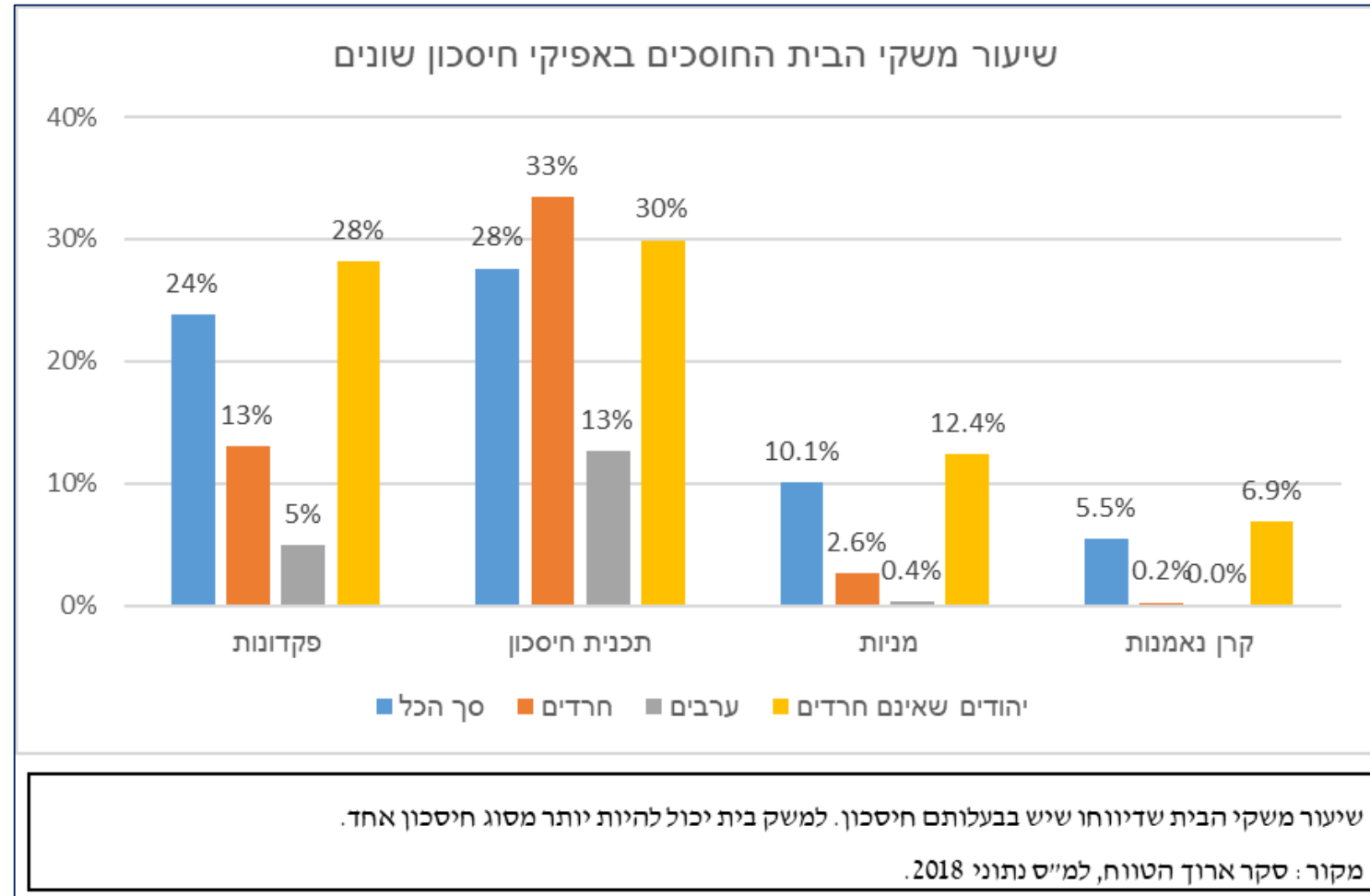

בעלות על חשבון בנק ושימוש בפלטפורמות הדיגיטליות:

בחברה הערבית שיעור בעלות נמוך בהשוואה לשיעור בעלות גבוה ביתר האוכלוסייה. בנוסף, השימוש בפלטפורמות הדיגיטליות נמוך באופן משמעותי בחברה הערבית.

שיעור משקי הבית שדיווחו שיש בידם חיסכון נמוכים בחברה הערבית ביחס לשאר קבוצות האוכלוסייה

על מה נדבר

איך ביצענו את הסקר?

מדד האוריינות הפיננסית - ידע, התנהגות וגישה

הכלה פיננסית

חוסן פיננסי

בריאות פיננסית – Well Being

אוריינות דיגיטלית

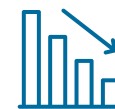

תובנות ממחקרים בעולם ותכניות לעתיד

חינוך פיננסי אפקטיבי - תובנות שעלו ממחקרים בעולם

חינוך פיננסי עובד!!!
מטה אנליזה מראה את ההשפעה החיובית של תכניות חינוך פיננסי על אוריינות פיננסית והתנהגות פיננסית
(Kaiser et al. 2022)

מחקרים ראשוניים שמראים שההשפעה חיובית וארוכות טווח (Bruhn et al. 2022)

מאפיינים של תכניות חינוך פיננסי מוצלחות:

ממוקדות בידע, כלים ומוטיבציה

(Hilgert, Hogarth, and Beverly 2003; Peeters et al. 2018)

למידה לפי כללי אצבע והתאמה

לאוכלוסייה

(Drexler, Fischer, and Schoar 2014; Itebeke et al. 2020; Kaiser and Menkhoff 2018; Nagel et al. 2019)

צריכות להתמקד ב"רגעי למידה" ולהגיע

בדיוק שצריך את המידע

(Kaiser and Menkhoff 2017)

אמריקה הלטינית - תכנים של חינוך

פיננסי בטלוויזיה

(למשל טלנובלה)

בלגיה - תכנית המשתפת הורים וסביבה

לימוד של מעגלים תומכים והשפעות ארוכות טווח

באוסטריה - תכנית המתמקדת בהטיות

התנהגותיות

(קוצר רואי, התכנסות לאמצע, benchmark)

מה בעתיד?

ביצוע מחקר עומק ייעודי לחברה הערבית – פילוח החברה

התמודדות עם סוגית האמון

אפיון פורטל שירכז את כל החומרים הקיימים בנושא במקום אחד + הנגשה שפתית

גיבוש תכניות התערבות פרטניות

מיסוד תהליך הערכה ומדידה שיאפשר לבחון אפקטיביות על פני זמן

ייצור ויישום תכניות בהתאם לצרכים שעולים בשטח עם כל השותפים הרלבנטיים

איגום משאבים ותקציבים – בנק ישראל, ממשלה ופילנתרופיה

תודה

